

NJi-Monitor

**Leerlingenzorg en ZAT's in het
voortgezet onderwijs 2009**

NJi-Monitor

Leerlingenzorg en ZAT's in het voortgezet onderwijs 2009

Paolo van der Steenhoven
Dolf van Veen

© 2010 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit onderzoek verricht in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel mogelijk te maken als kan. Auteurs of uitgever kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden kunnen ondervinden.

Auteurs

Paolo van der Steenhoven en Dolf van Veen

Foto omslag

Marcel van den Bergh

ISBN 978-90-8830-136-0

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon 030 230 63 44

www.nji.nl

info@nji.nl

Inhoud

Samenvatting 7

Inleiding 15

- 1 Opzet van onderzoek 17
  - 1.1 Scholen voor voortgezet onderwijs 17
  - 1.2 Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs 18
- 2 De leerlingenzorg van scholen 21
  - 2.1 Visie van scholen op leerlingenzorg 21
  - 2.2 Schoolinterne leerlingenzorg 22
  - 2.3 Intern zorgteam 25
  - 2.4 Voorzieningen voor leerlingenzorg in samenwerkingsverband 26
- 3 ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs 29
  - 3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen 29
  - 3.2 Functies en organisatie van het ZAT 32
  - 3.3 Aantal en aard casussen 36
  - 3.4 Deelnemers aan en organisatie van het ZAT 39
  - 3.5 Borging samenwerking met partners in het ZAT 46
  - 3.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT 51
  - 3.7 Gepercipieerde resultaten van het ZAT 57
  - 3.8 Leerlingenzorg op scholen zonder ZAT 61
- 4 Relaties van scholen met andere vormen van leerlingenzorg 63
  - 4.1 Reboundvoorzieningen 63
  - 4.2 Collegiale consultatie en ambulante begeleiding 64
  - 4.3 Relaties van scholen met andere lokale en regionale netwerken 64
  - 4.4 Doorgaande zorglijnen voortgezet onderwijs 65

5	Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg	67
5.1	Organisatiekader bovenschoolse leerlingenzorg	67
5.2	Relatie met speciaal onderwijs	67
5.3	Doorgaande zorglijnen met PO en mbo	69
6	Het bovenschoolse ZAT	71
6.1	Bovenschoolse ZAT's in het voortgezet onderwijs	71
6.2	Functies van bovenschoolse ZAT's	72
6.3	Samenwerkingsafspraken met externe deelnemers in het bovenschoolse ZAT	74
6.4	Beoordeling functioneren van de bovenschoolse ZAT's	76
6.5	Gepercipieerde resultaten van bovenschoolse ZAT's	79
7	Bestuurlijk overleg en afspraken	83
7.1	Overleg met gemeenten	83
7.2	Overleg met provincie over inzet zorg	85
	Bijlage Betrouwbaarheidsmarges	87

Samenvatting

Sinds 2004 brengt het NJi de stand van zaken in de leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs in kaart. Het kabinet wil dat alle scholen voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs in 2011 kunnen beschikken over een goed werkend zorg- en adviesteam. Een zorg- en adviesteam (ZAT) is een multidisciplinair team van professionals uit het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en de politie die structureel samenwerken om kinderen en jeugdigen met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen en hun gezinnen en scholen te ondersteunen. Het ZAT is ingebed in de zorgstructuur van de school en sluit aan bij de leerlingenzorg van het onderwijs. De professionals in het ZAT beoordelen snel en vakkundig signalen van leerkrachten die wijzen op de behoefte aan extra zorg voor een leerling. Het ZAT biedt zelf directe ondersteuning en/of activeert zo effectief mogelijk de juiste hulp en ondersteuning voor de leerling, zijn ouders en docenten en stemt deze hulp af op de geboden (speciale) onderwijszorg. De ZAT's richten zich tevens op vroegsignalering en de inzet van preventieve programma's in en om de school.

Leerlingenzorg op scholen in hoge mate geregeld

De inhoud en organisatie van de schoolinterne leerlingenzorg in het voortgezet onderwijs is op 94% van de scholen vastgelegd in het zorgplan en daarmee stevig verankerd. In 2008 had 90% van de scholen een zorgplan.

Veruit de meeste scholen (93%) werken volgens een vaste procedure bij de inschakeling van of doorverwijzing van leerlingen naar externe instellingen als de interne leerlingenzorg niet volstaat. Vorig jaar werkte 90% volgens een vaste procedure.

In 2009 heeft 89% van de scholen een zorgplan én werkt volgens een vaste procedure in het geval externe hulp of zorg gewenst is.

Het intern zorgteam vormt een belangrijke schakel in de leerlingenzorg van de school. In 2009 beschikt 89% van de scholen over een intern zorgteam waarin zorgcoördinatoren en teamleiders met ander schoolpersoneel leerlingen met leer- en sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen bespreken. Vanuit deze bespreking wordt het schoolinterne zorgaanbod geactiveerd en/of wordt besloten het ZAT in te schakelen. In 2008 had 86% van de school een intern zorgteam.

De meeste scholen (96%) hebben een of meer interne zorgcoördinatoren in dienst. Dat is drie procentpunt hoger dan in 2008. Havo/vwo-scholen (90%) hebben iets minder vaak dan andere scholen een zorgcoördinator in dienst.

Vrijwel alle scholen hebben een mentoraat (96%) en een vertrouwenspersoon (90%). De helft tot tweederde van de scholen heeft remedial teachers, leerlingbegeleiders, dyslexiespecialisten, orthopedagogen/schoolpsychologen of schoolmaatschappelijk werkers in dienst.

Scholen hebben verschillende zorgprogramma's, zoals bij faalangst (79%), dyslexie (77%), problemen met sociale vaardigheden (75%), pesten (49%), autismedoornissen (51%) en ADHD (38%). Ruim tweederde (69%) heeft schoolmaatschappelijk werk.

Reboundvoorzieningen verankerd in leerlingenzorg

Eén van de zorgvoorzieningen van scholen en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs is de rebound. Hierin kunnen gedragsmoeilijke leerlingen voor een periode van drie tot vier maanden, veelal bovenschols, worden opgevangen voor onderwijs, onderzoek en extra begeleiding of hulpverlening.

Voor 82% van de scholen is de reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs een integraal onderdeel van het zorgaanbod. Iets minder dan een vijfde van de scholen (16%) kan (daarnaast ook) beschikken over een schoolinterne opvangklas voor gedragsmoeilijke leerlingen.

In totaal heeft 85% van alle scholen toegang tot een reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs of een eigen schoolinterne opvangklas. De resterende 15% heeft geen toegang tot een reboundvoorziening.

Aantal ZAT's gegroeid in 2009

Het percentage scholen met een ZAT in het voortgezet onderwijs is in 2009 van 95% naar 96% gegroeid. In 2004 had 60% van de schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs een ZAT.

Een gemiddeld ZAT in het voortgezet onderwijs is beschikbaar voor 727 leerlingen. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 23 tot 575 leerlingen. De resterende helft van de scholen heeft een of meer ZAT's die voor maximaal 2.877 leerlingen actief zijn.

In zeven provincies en grootstedelijke regio's heeft minimaal 96% van de scholen een ZAT. In de resterende acht provincies en grootstedelijke regio's ligt het percentage iets lager dan het landelijk percentage. In het bijzonder in Utrecht blijft het aandeel ZAT's (90%) achter bij het landelijk gemiddelde.

Problemen met opvoeding en gezins- en gedragsproblemen komen het meest voor

De laatste jaren is de samenstelling van de topvier van problemen van leerlingen die in het ZAT worden besproken, constant – alleen de volgorde verandert jaarlijks. Problemen die in het ZAT regelmatig tot zeer vaak worden besproken zijn:

- gezinsproblemen (78%);
- zorgwekkend verzuim (78%);
- onhandelbaar gedrag in de klas of op school (78%);
- opvoedingsproblemen (73%).

Dertig tot veertig procent van de ZAT's rapporteert dat deze problemen zelfs vaak tot zeer vaak voorkomen. De helft van de ZAT's meldt dat zij regelmatig tot zeer vaak te maken hebben met overbewegelijk gedrag (ADHD), autismespectrumstoornissen, gezondheidsproblemen (waaronder verslavingsproblematiek) en ontwikkelingsproblemen.

Ten opzichte van 2004 rapporteren scholen dat de ZAT's vaker leerlingen met gezinsproblemen, zorgwekkend verzuim, depressiviteit, politie- of justitiecontacten, vermoedens van mishandeling thuis en angsten bespreken.

Expertise en samenwerking deelnemers hoog gewaardeerd

Dit jaar zien we dat voor de functies van het ZAT die in hoge mate worden vervuld, de scores binnen de top vier dicht bij elkaar liggen. Het gaat om:

- interdisciplinaire probleemanalyse (65%);
- advisering / consultatie schoolfunctionarissen (65%);
- verwijzing / toeleiding leerlingen naar een externe instelling (61%);
- afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg (60%).

Andere functies die in circa een derde tot de helft van de ZAT's in hoge mate worden vervuld betreffen de probleemverkenning door gesprekken en screening (46%), het verzorgen van ambulante begeleiding of hulp aan leerling of gezin (38%) en de

(voorbereiding van de) indicatiestelling voor plaatsing in een reboundvoorziening (30%).

Evenals in de voorgaande metingen blijven scholen positief over het functioneren van het ZAT. De topdrie van best uitgevoerde aspecten van het dagelijks functioneren, is als volgt:

- de expertise van deelnemende partijen in het ZAT (90%);
- de samenwerking tussen de deelnemers (89%);
- de duidelijke verslaglegging van ZAT-afspraken (83%).

Daarnaast beoordeelt tweederde tot driekwart van de scholen de volgende aspecten als goed tot zeer goed: het nakomen van afspraken, het voorzitterschap, de zorgvuldigheid bij uitwisseling van gegevens, het aantal deelnemers aan het ZAT in relatie tot de effectiviteit, de structuur en het planmatig verloop van het overleg, en de inbedding van het ZAT in de structuur van de leerlingenzorg op school.

De samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs hebben evenals in 2008 vooral waardering voor de onderlinge samenwerking van de leden van het ZAT (88%), de expertise van de leden van het ZAT (78%), de omgang met de privacy van leerlingen (74%), de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur van de school (68%) en het voorzitterschap (69%).

Inzet preventieve programma's behoeven verbetering

Er zijn onderdelen in de dagelijkse praktijkuitvoering die door scholen met stip ter verbetering naar voren worden geschoven. De inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen is ook in 2009 het meest genoemde verbeterpunt. Dit punt speelt al enkele jaren. Daarna noemen drie van iedere tien de scholen de omvang van de hulpprogramma's die het ZAT inzet en de snelheid waarmee het ZAT handelt als aandachtspunten. Circa een kwart schuift een gewenste verbetering van de aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT en de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school naar voren.

De samenwerkingsverbanden uiten in navolging van de scholen de laatste jaren hun zorg over de inzet van preventieve programma's die door externe instellingen op scholen worden ingezet. Ook in 2009 is dat een feit volgens 35% van de samenwerkingsverbanden en zij willen dat dit onderdeel van de taakuitvoering door de ZAT's met prioriteit wordt aangepakt.

Ruim een kwart draagt daarnaast vier aspecten van de ZAT's op scholen aan die voor verbetering in aanmerking komen: de helderheid over procedures en afspraken, de snelheid van handelen door het ZAT, de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school en de omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit het ZAT.

Deelname maatschappelijk werk en REC-4 gegroeid

Het ZAT wordt gevormd door medewerkers van de school en partnerinstellingen. De jeugdgezondheidszorg, de leerplichtambtenaar, het maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de politie worden tot de vijf kerninstellingen van het ZAT gerekend. Afhankelijk van de problematiek schuiven ook andere instellingen, zoals de jeugd-ggz en het speciaal onderwijs, aan bij het casusoverleg van het ZAT. Ten opzichte van 2008 is de participatie van het maatschappelijk werk en van REC cluster 4 in het ZAT gegroeid. Bij de overige (kern)partijen is de deelname stabiel. In 2009 neemt in bijna alle ZAT's een leerplichtambtenaar of een jeugdarts/-verpleegkundige deel. Bij 87% van de ZAT's participeert een maatschappelijk werker. Bureau jeugdzorg en de politie volgen met 73% en 69%.

In de frequentie waarmee de kerninstellingen deelnemen aan de casusbesprekingen – gemeten in termen van altijd of op afroep aanwezig – zien we dat sinds 2006 de leerplichtambtenaar, de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk en de politie frequenter deelnemen. De deelnamefrequentie van bureau jeugdzorg is ongewijzigd gebleven. Bij de andere instellingen nemen alleen medewerkers van REC cluster 4 in vergelijking met 2006 frequenter deel aan casusbesprekingen. Medewerkers van REC clusters 3 en 4, andere instellingen voor jeugdhulpverlening en het CJG zijn vaker dan voorheen op afroep beschikbaar.

Formalisering inzet kerninstellingen stabiel

De formalisering van afspraken tussen partners van het ZAT op scholen voor voortgezet onderwijs blijft evenals in 2008 stabiel. Voor een ruime meerderheid van de kerninstellingen (72% tot 84%) bestaan er mondelinge of schriftelijke afspraken over de deelname en inzet.

De percentages schriftelijke afspraken met kerninstellingen over de inzet in het ZAT varieert van 30% tot 56%. Deze percentages wijken nauwelijks af van die van vorig jaar. De inzet van het maatschappelijk werk is het vaakst schriftelijk vastgelegd

(56%), ook dit jaar gevolgd door de jeugdgezondheidszorg, bureau jeugdzorg en de leerplichtambtenaar.

Snelle mobilisatie hulp en doeltreffende aanpak

Als scholen zelf de resultaten van het ZAT opsommen dan worden er op twee resultaatgebieden door de helft of meer in (zeer) hoge mate resultaten geboekt. Het betreft het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp (55%) en de doeltreffende aanpak van problemen (51%). Deze twee resultaatgebieden scoren al enige jaren hoog.

Tussen 40% en 50% van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden geboekt bij de goede probleemtaxatie en diagnostiek (49%), de goede afstemming tussen onderwijszorg en externe hulp (49%), het tijdig verwijzen van leerlingen (48%) en het tijdig signaleren van problemen van leerlingen (42%).

Kritischer in hun oordeel zijn de scholen over het bereiken van een snelle indicatie voor het REC of een rugzakje en bij het bemiddelen van een snelle doorverwijzing naar bureau jeugdzorg; op deze terreinen ziet respectievelijk 44% en 25% geen resultaten.

Evenals in 2007 en 2008 zijn acht van iedere tien scholen (84%) tevreden tot zeer tevreden over de mate waarin deelnemers van partnerinstellingen van het ZAT hun doelen waarmaken binnen de gemaakte afspraken. Drie procent is daarover juist ontevreden en 12% is verdeeld in zijn oordeel.

Zeven van iedere tien scholen (70%) rapporteren dat zij capaciteitsproblemen ondervinden bij het bereiken van de doelstellingen van het ZAT. Dit percentage is de laatste jaren stabiel. De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij de school zelf (29%) en bureau jeugdzorg (volgens 26% van de scholen). Bij andere partijen die aan het ZAT deelnemen, worden in mindere mate capaciteitsproblemen ervaren. In vergelijking met 2008 rapporteren scholen minder capaciteitsproblemen bij bureau jeugdzorg, maatschappelijk werk en het REC maar meer bij de politie.

Bestuurlijk overleg over ZAT

In 2009 voert 63% van de samenwerkingsverbanden en/of de aangesloten schoolbesturen periodiek ambtelijk of bestuurlijk overleg met de gemeente over de inzet van

gemeentelijk (en provinciaal) gefinancierde instellingen in de ZAT's van scholen. Bij de samenwerkingsverbanden zien we dat 46% periodiek bestuurlijk of ambtelijk overleg heeft met gemeente(n) over de inzet van externe instellingen in het bovenschoolse ZAT.

Circa 80% van de samenwerkingsverbanden geeft aan regelmatig te overleggen met de gemeente over de aanpak van (problematisch) schoolverzuim, de preventie van voortijdig schoolverlaten en de samenwerking tussen ZAT's in het voortgezet onderwijs en de (op te richten) CJG's. Tweederde heeft (ook) de ontwikkelingen op het gebied van passend onderwijs en de doorgaande zorglijnen tussen voortgezet onderwijs enerzijds en primair onderwijs en mbo anderzijds op de agenda staan. Ten opzichte van 2008 wordt er minder overlegd over de afgestemde indicatiestelling tussen speciaal onderwijs en de jeugdzorg. In vergelijking met twee jaar geleden staat het veiligheidsbeleid op scholen minder vaak op de agenda, de invoering van de meldcode kindermishandeling juist vaker.

Informatie-uitwisseling bij overgangen in onderwijs ook in 2009 verbeterd

In vergelijking met voorgaande jaren meldt in 2009 een hoger percentage scholen dat er afspraken zijn gemaakt over de uitwisseling van informatie met het basisonderwijs en middelbaar beroepsonderwijs over leerlingen met gedrags- en opvoedingsproblemen.

Bij de instroom van leerlingen uit het basisonderwijs zijn er op 69% van de scholen hierover met basisscholen afspraken gemaakt. Drie van iedere tien scholen (28%) hebben dit niet gedaan. Bij de uitstroom naar het mbo heeft de helft van de scholen een regeling getroffen. Dat is 9 procentpunten meer dan het jaar daarvoor.

Ambulante begeleiding door REC verder toegenomen

Op een ruime meerderheid van de scholen voor voortgezet onderwijs (93%) verzorgt het REC cluster 4 ambulante begeleiding aan leerlingen met een leerlinggebonden budget. In 2008 verzorgde het speciaal onderwijs op 92% van de scholen ambulante begeleiding, in 2007 was dat bij 86% en in 2004 was dat op 40% van de scholen. Acht van iedere tien scholen (79%) vinden deze begeleiding voldoende (40%) of goed (38%). Een vijfde (21%) heeft er problemen mee: 5% vindt de kwaliteit onvoldoende en 17% matig. In dit oordeel is ten opzichte van 2008 geen verandering opgetreden.

Inleiding

Dit rapport omvat de resultaten van het jaarlijkse onderzoek naar de leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en de samenwerking tussen de leerlingenzorg van scholen, samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs en instellingen uit het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de (geestelijke) gezondheidszorg en de politie. Het Nederlands Jeugdinstituut volgt jaarlijks de stand van zaken in Nederland op dit terrein. Opdrachtgever van dit onderzoek is het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De monitor Leerlingenzorg en ZAT's in het voortgezet onderwijs 2009 bundelt de resultaten van schriftelijke en onlinevragenlijsten die zijn afgenomen bij scholen voor voortgezet onderwijs en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. De enquêtes zijn afgenomen in het najaar van 2009. De responspercentages van de vragenlijsten zijn goed. De responderende scholen en samenwerkingsverbanden vormen een getrouwe afspiegeling van respectievelijk alle scholen en samenwerkingsverbanden in Nederland.

Opbouw rapportage

De rapportage is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt de onderzoekswijze bij scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten verantwoord. Hoofdstuk 2 bevat algemene gegevens over de leerlingenzorg in scholen voor voortgezet onderwijs en over de samenwerking met externe instellingen. Hoofdstuk 3 rapporteert over het functioneren van de schoolgebonden zorg- en adviesteams en de samenwerking met externe instellingen. Hoofdstuk 4 gaat in op de relatie van scholen voor voortgezet onderwijs met bovenschoolse voorzieningen zoals reboundvoorzieningen. In hoofdstuk 5 staan diverse aspecten van de bovenschoolse leerlingenzorg van het samenwerkingsverband centraal. Eén van de bovenschoolse voorzieningen is het bovenschoolse zorg- en adviesteam van het samenwerkingsverband waarover in hoofdstuk 6 wordt gerapporteerd. Bestuurlijk overleg en afspraken over de inzet van gemeentelijk en provinciaal gefinancierde voorzieningen vormen het thema van het laatste hoofdstuk 7.

Waar we in de rapportage over 'provincies' spreken wordt alle twaalf provincies en de drie grootstedelijke regio's bedoeld.

De samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs worden hieronder verder met samenwerkingsverbanden aangeduid.

1 Opzet van onderzoek

Het onderzoek is verricht onder twee groepen: scholen voor voortgezet onderwijs en samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. Voor deze groepen wordt in dit hoofdstuk de onderzoekspopulatie en respons beschreven.

1.1 Scholen voor voortgezet onderwijs

In oktober 2009 zijn (alle) 1.271 vestigingen voor voortgezet onderwijs aangeschreven met het verzoek mee te werken aan het jaarlijkse onderzoek. Scholen konden de vragenlijst online of met de pen invullen. Ook in 2009 hebben de Samenwerkingsverbanden-VO een actieve rol vervuld in het verhogen van de respons door de aangesloten scholen aan te sporen mee te werken aan het onderzoek.

De adressen van de schoolvestigingen zijn afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (voorheen: CFI).

In onderstaande tabel zijn gegevens over de dataverzameling en respons voor 2009 en 2008 weergegeven. Na een correctie voor administratieve en andere kaderfouten (verkeerd adres, school opgeheven of gefuseerd) komen 670 schoolvragenlijsten in aanmerking voor analyse, een respons na twee rappelrondes van 53%. Dit is een lagere respons dan in 2008.

Tabel 1.1 Respons scholen en samenwerkingsverbanden, 2009 en 2008

	vragenlijsten	vragenlijsten	gecorrigeerde	2009 respons	2008 respons
	verstuurd	onbestelbaar	respons	na correctie	na correctie
	abs.	abs.	abs.	%	%
scholen	1.271	17	670	53	62
swu's-vo	81	0	68	84	85

De respons van de scholen is voor enkele kenmerken op representativiteit beoordeeld. De scholen zijn op het niveau van vestigingen vergeleken met wat bekend is uit de leerlingtellingen van de Dienst Uitvoering Onderwijs (peildatum: 1 oktober 2009). Uit deze vergelijking blijkt dat de respons niet statistisch significant afwijkt

van de steekproefpopulatie en daarmee een representatieve afspiegeling vormt voor de kenmerken onderwijstype (samenstelling van de vestigingen naar praktijkonderwijs, vmbo, vmbo-havo-vwo, en havo/vwo), vestigingsgrootte gemeten in leerlingaantallen, spreiding van scholen over provincies en de urbanisatiegraad van de gemeenten waarin scholen zijn gevestigd.

Tweederde van de respondenten (66%) is zorgcoördinator op de schoolvestiging. Vijftien procent is directielid of locatieleider. De overige respondenten vervullen functies als afdelings- of jaargroep­leider (6%), docent (2%), orthopedagoog (2%) of leerlingbegeleider (1%).

Bijna de helft van de schoolvestigingen (46%) is onderdeel van een brede scholengemeenschap waarin op dezelfde vestiging naast vmbo ook havo en atheneum, gymnasium of ongedeelde vwo wordt aangeboden. Een derde van de vestigingen (34%) is een categorale vmbo-school, soms in combinatie met een afdeling voor praktijkonderwijs. Twaalf procent van de vestigingen biedt alleen praktijkonderwijs aan en negen procent van de schoolvestigingen verzorgt alleen brugjaren avo, havo en/of vwo-onderwijs.

Tabel 1.2 Scholen in respons naar schoolsoorten, 2009 (in procenten, n=670)

praktijkonderwijs	12
vmbo (+praktijkonderwijs)	34
brede scholengemeenschap (vmbo-havo-vwo)	46
brugjaren avo, havo en/of vwo	9

Het aantal leerlingen van de onderzochte schoolvestigingen varieert van 21 tot 3.054 leerlingen¹. Het gemiddelde leerlingenaantal van een schoolvestiging bedraagt 765 leerlingen. De helft van de vestigingen heeft maximaal 603 leerlingen.

1.2 Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs

De tweede onderzoeksgroep betreft de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs. Alle 81 samenwerkingsverbanden zijn uitgenodigd een vragenlijst online in te vullen over de zorgstructuur van het samenwerkingsverband en de aangesloten

1 df=669; peildatum: 1 oktober 2009; bron: DUO.

scholen. Het was ook mogelijk de vragenlijst schriftelijk in te vullen. De vragenlijst over de zorgstructuur van het samenwerkingsverband was ook dit jaar gekoppeld aan een vragenlijst over de reboundvoorziening(en) van het samenwerkingsverband. Aan het onderzoek hebben 68 samenwerkingsverbanden meegewerkt. De respons bedraagt 84%, bijna gelijk aan de 85% in 2008.

Zes van iedere tien vragenlijsten (59%) zijn ingevuld door de coördinator van het samenwerkingsverband. Een kwart (27%) is beantwoord door een lid van de directie en de resterende vragenlijsten door een medewerker in een andere functie.

Onder de samenwerkingsverbanden ressorteren 3 tot 110 scholen voor voortgezet onderwijs. Het gemiddeld aantal scholen per samenwerkingsverband bedraagt 16,5. De helft van de samenwerkingsverbanden telt 11 scholen.

Het aantal leerlingen volgens opgave van 60 samenwerkingsverbanden varieert van 3700 tot 40.000. De helft van de samenwerkingsverbanden telt maximaal 8676 leerlingen. De gemiddelde omvang is 11.493 leerlingen.

Het aantal schoolbesturen varieert over de samenwerkingsverbanden van 1 tot 45. Een doorsnee samenwerkingsverband is actief voor 5,8 schoolbesturen. De helft telt 1 tot 5 vijf schoolbesturen.

2 De leerlingenzorg van scholen

In dit hoofdstuk staat een beschrijving van de leerlingenzorg op de school centraal. Onderwerpen die de revue passeren zijn: de visie van scholen op het aanbod van leerlingenzorg, de eigen (zorg)voorzieningen en eigen programma's van scholen om zorg te bieden aan leerlingen met sociaal-emotionele, gedrags- en ontwikkelingsproblemen en specifieke onderwijsbehoeften, en de beschikking over interne zorgteams.

2.1 Visie van scholen op leerlingenzorg

Nagenoeg alle scholen vinden evenals voorgaande jaren dat de school verantwoordelijk is voor het aanbieden van een goed schoolklimaat. Daarnaast vinden negen van iedere tien scholen dat zij verantwoordelijk zijn voor het remediëren van voorkomende leerproblemen, het signaleren van sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen, het aanbieden van lichte vormen van begeleiding bij deze problemen en voor het aanbod van faalangst- en sociaalvaardigheidstrainingen. Het bevorderen van een gezonde leefstijl bij leerlingen is volgens 71% van de scholen een aspect van leerlingenzorg waarvoor scholen zich verantwoordelijk voelen. Dat vindt een significant hoger percentage scholen (65%) dan in 2008. Een minderheid vindt het tot haar taak behoren (naschoolse) huiswerkklassen (31%), specifieke hulp aan allochtone leerlingen (28%) en hulp- en opvangklassen (25%) te verzorgen.

Tabel 2.1 Waarvoor is de school volgens de visie van de school verantwoordelijk? 2004-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2004
aanbieden van een goed schoolklimaat	98	98	97
lichte vormen begeleiding bij soc.-emot. en gedragsproblemen	93	94	93
signaleren van sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen	92	93	92
onderwijzen leerlingen, zonodig het remediëren van leerproblemen	93	92	94
begeleiding, bijv. faalangstraining en sociale-vaardigheidstraining	87	86	86
bevorderen van gezonde leefstijl	*71	65	-
aanbieden van (naschoolse) huiswerkklassen	31	31	-
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	**28	28	44
aanbieden van hulp- en opvangklassen	25	23	26
niet ingevuld	1	1	3
n	670	784	381

(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil t.o.v. 2008 ($p < 0.05$)

(**) significant verschil t.o.v. 2004 ($p < 0.05$)

2.2 Schoolinterne leerlingenzorg

Een ruime meerderheid van de scholen (94%) heeft de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg vastgelegd in een zorgplan. Vijf procent heeft geen zorgplan. In 2008 had 90% van de scholen een zorgplan, in 2006 was dat 84%.

Eveneens een ruime meerderheid (93%) werkt volgens een vaste procedure bij de inschakeling van of doorverwijzing van leerlingen naar externe instellingen als de interne leerlingenzorg niet volstaat. Dat doen scholen ook bij consultatieve vragen. Vorig jaar werkte 90% volgens een vaste procedure.

In 2009 heeft 89% van de scholen een zorgplan én werkt volgens een vaste procedure in het geval externe hulp of zorg gewenst is.

De meeste scholen (96%) hebben een of meer interne zorgcoördinatoren in dienst. Dat is drie procentpunt hoger dan in 2008. Twee procent van scholen heeft geen zorgcoördinator en bij nog eens 2% is het onbekend. Bijna driekwart (72%) heeft één zorgcoördinator, 15% heeft er twee en de resterende 13% heeft er drie tot acht. Havo/vwo-scholen (90%) hebben iets minder vaak dan andere scholen een zorgcoördinator in dienst.

In het pakket van voorzieningen dat scholen ter beschikking staat om leerlingen zorg te bieden is ten opzichte van 2008 niets veranderd. Vrijwel alle scholen hebben een mentoraat (96%) en een vertrouwenspersoon (90%). Daarnaast biedt 79% training aan bij faalangst, 77% bij dyslexie, 75% bij problemen met sociale vaardigheid en heeft 69% schoolmaatschappelijk werk. De helft van de scholen (51%) geeft ondersteuning aan leerlingen met autismespectrumstoornissen (ASS) en de helft (49%) heeft een anti-pestprogramma. Ondersteuning van leerlingen met ADHD komt op 38% van de school voor.

Tabel 2.2 Schoolinterne leerlingenzorg voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen, 2004-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2009	2008	2004
mentoraat	96	96	95
vertrouwenspersoon	90	89	91
faalangstraining	79	78	74
specifieke hulp bij dyslexie	77	77	75
sociale-vaardigheidstraining	**75	74	67
schoolmaatschappelijk werk (ingezet door de school)	**69	64	58
specifieke hulp bij ASS (waaronder pdd-nos, Asperger)	51	52	-
anti-pestprogramma	49	48	51
specifieke ondersteuning bij ADHD	38	38	-
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	**17	17	34
andere mogelijkheden	**21	20	40
n	670	784	381

(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst

(*) geen significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

In de bovenstaande tabel valt onder de categorie “andere mogelijkheden” het gebruik van ambulante begeleiding door het REC (bij rugzakleerlingen) en de inzet van leerlingbegeleiders, schoolpsychologen en orthopedagogen.

Het aanbod van leerlinggerichte voorzieningen varieert met onderwijstypen. In de volgende tabel zijn alleen voor voorzieningen waarbij er tussen onderwijstypen statistisch significante verschillen bestaan de resultaten weergegeven. Het praktijk-

onderwijs zet in 2009 meer dan gemiddeld schoolmaatschappelijk werk in en biedt allochtone leerlingen vaker ondersteuning. Daar staat tegenover dat er minder vaak een mentoraat is en hulp bij faalangst, dyslexie, autismespectrumstoornissen en pesten wordt aangeboden.

Scholen voor vmbo/praktijkonderwijs bieden een pakket aan dat grotendeels overeenkomt met een doorsnee school. Alleen bieden zij allochtone leerlingen minder vaak ondersteuning.

Brede scholengemeenschappen (vmbo-vwo) bieden vaker faalangstrainingen, hulp bij dyslexie en autismespectrumstoornissen.

Scholen voor havo/vwo onderscheiden zich van andere scholen doordat zij vaker faalangstrainingen en ondersteuning bij autismespectrumstoornissen aanbieden maar minder vaak schoolmaatschappelijk werk aanbieden.

Er is (ook) dit jaar geen onderscheid tussen onderwijstypen wat betreft de beschikking over een vertrouwenspersoon, specifieke ondersteuning bij ADHD en het aanbod van sociaalvaardigheidstrainingen.

Tabel 2.3 Schoolinterne leerlingenzorg voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen, ontwikkelingsproblemen of opvoedingsproblemen naar onderwijstypen, 2009 (in procenten, n=670)*

	pro	pro/ vmbo	vmbo- vwo	havo/ vwo	totaal
mentoraat	79	97	98	100	96
faalangstraining	34	81	88	90	79
specifieke hulp bij dyslexie	36	80	84	77	77
eigen inzet schoolmaatschappelijk werk	87	70	66	55	69
specifieke hulp bij ASS	33	45	57	63	51
anti-pestprogramma	31	51	53	48	49
specifieke hulp voor allochtone leerlingen	30	12	18	16	17

(*) alleen voorzieningen met significante verschillen tussen onderwijstypen ($p < 0.05$) staan vermeld in deze tabel

De twee meest voorkomende functies van personeel met taken in de leerlingenzorg zijn die van mentor, die op nagenoeg alle scholen (97%) in dienst is, en die van decaan (81%). De helft tot tweederde van de scholen heeft remedial teachers, leerlingbegeleiders, dyslexiespecialisten, orthopedagogen/ schoolpsychologen of schoolmaatschappelijk werkers in dienst. Iets minder dan de helft (44%) heeft een medewerker in dienst die zich bezighoudt met sociaalveiligheidsaspecten op school.

Tabel 2.4 Personele samenstelling scholen naar zorgfuncties, 2005-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2005
mentor	*97	98	99
decaan	81	83	84
schoolmaatschappelijk werker	*64	56	52
remedial teacher	**63	67	73
leerlingbegeleider	62	59	65
orthopedagoog / schoolpsycholoog	59	60	61
dyslexie-specialist	58	58	53
veiligheidscoördinator / preventiemedewerker veiligheid	44	45	-
counselor	27	27	25
begeleider hulpklassen	13	11	15
logopedist	10	10	12
contactfunctionaris allochtone leerlingen	**9	9	18
n	670	784	543

(-) functie niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2008 en 2005

(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2005

2.3 Intern zorgteam

Het intern zorgteam vormt een belangrijke schakel in de leerlingenzorg van de school. In 2009 beschikt 89% van de scholen over een intern zorgteam waarin docenten en ander schoolpersoneel leerlingen met leer- en sociaal-emotionele problemen en gedragsproblemen bespreken. Elf procent beschikt niet over intern zorgteam maar 4% geeft aan met de voorbereiding van een dergelijk overleg bezig te zijn. In 2007 en 2008 had 86% van de school een intern zorgteam.

Het intern zorgteam bestaat op 90% van de schoolvestigingen uit de zorgcoördinator. Bij 60% neemt de afdelingsleider of teamleider deel. Mentoren en de schoolmaatschappelijk werker zijn bij 50% en 46% lid van het team. Orthopedagogen of schoolpsychologen en, wat verder op afstand, medewerkers van een externe instelling (16%) maken ook deel uit van het intern zorgteam (vooral jeugdartsen, leerplichtambtenaren, medewerkers van bureau jeugdzorg en ambulante begeleiders). De samenstelling van het intern zorgteam is ten opzichte van 2008 niet significant veranderd.

Tabel 2.5 Deelnemers aan intern zorgteam, 2007-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007
zorgcoördinator/leerlingbegeleider	*90	91	83
afdelingsleider/teamleider	*60	59	52
mentor	50	50	48
schoolmaatschappelijk werker	*46	42	32
orthopedagoog/schoolpsycholoog	*43	45	36
medewerker externe instelling (jgz, Leerplicht, bjj, REC)	*16	14	6
docenten	*9	8	17
counselor	4	5	4
directielid	3	3	3
remedial teacher	2	6	4
vertrouwenspersoon	2	2	3
overige interne medewerker(s)	6	6	6
n	594	676	690

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007

2.4 Voorzieningen voor leerlingenzorg in samenwerkingsverband

In 2009 heeft 82% van de samenwerkingsverbanden met de besturen van de aangesloten scholen afspraken gemaakt over voorzieningen die elke school moet hebben in verband met de leerlingenzorg. In 2008 had 83% van de samenwerkingsverbanden hierover afspraken gemaakt. In 9% van de samenwerkingsverbanden zijn deze afspraken in voorbereiding en bij nog eens 9% van de samenwerkingsverbanden zijn geen afspraken gemaakt en zijn schoolbesturen ook niet bezig met de voorbereiding van een minimale standaard.

Een ruime meerderheid van de gemaakte afspraken heeft net als in voorgaande jaren betrekking op het inrichten van schoolgebonden ZAT's (95%) en de aanstelling van een interne zorgcoördinator (89%) (zie tabel 2.7). Daarnaast betreft een meerderheid van de afspraken (52% tot 70%) de inzet van schoolmaatschappelijk werk, specifieke hulp bij dyslexie, inrichting van een mentoraat, en tijdelijke opvangmogelijkheden van gedragsmoeilijke leerlingen in de school.

In vergelijking met 2008 zien we hogere percentages afspraken over voorzieningen en programma's zoals mentoraat, faalangstraining en sociale-vaardigheidstraining, maar deze percentages wijken niet statistisch significant af van die voor 2008. Alleen remedial teaching wordt significant vaker genoemd.

Tabel 2.6 Afspraken over leerlingenzorg in samenwerkingsverband, 2004-2009
(meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007	2004
per school een ZAT waaraan ook externe instellingen deelnemen	95	95	95	95
per school een eigen interne zorgcoördinator	89	91	86	80
de inrichting van de leerlingenzorg en leerlingbegeleiding	73	76	75	90
inzet van schoolmaatschappelijk werk	70	57	48	45
specifieke hulp bij dyslexie	59	45	30	42
mentoraat	59	43	52	45
tijdelijke opvangmogelijkheden van gedragsmoeilijke leerlingen	52	64	52	35
remedial teaching	*48	24	30	40
faalangstraining	39	28	31	35
sociale-vaardigheidstraining	39	24	25	32
decanaat	36	24	19	-
vertrouwenspersoon	34	22	22	-
specifieke ondersteuning leerlingen met ADHD	29	17	6	-
anti-pestprogramma	29	14	14	-
specifieke ondersteuning allochtone leerlingen	20	14	13	-
n	56	58	64	43

(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

In bijna alle samenwerkingsverbanden (95%) liggen de afspraken over de leerlingenzorg op scholen schriftelijk vast. Meer in detail zien we dat 45% dat heeft gedaan in een gezamenlijk document van de aangesloten scholen en het samenwerkingsverband, en 25% alleen in het zorgplan van het samenwerkingsverband. Bij 14% van de samenwerkingsverbanden liggen de afspraken alleen in het zorgplan van de school vast en bij 11% in een (ander) document van het samenwerkingsverband.

Ten opzichte van 2008 meten we geen verschillen.

3 ZAT's op scholen voor voortgezet onderwijs

Het zorg- en adviesteam (ZAT) op scholen voor voortgezet onderwijs staat centraal in dit hoofdstuk. Een zorg- en adviesteam (ZAT) is een multidisciplinair team van professionals uit het (speciaal) onderwijs, het welzijnswerk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en de politie die structureel samenwerken om kinderen en jeugdigen met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen en hun gezinnen en scholen te ondersteunen.

Het ZAT is ingebed in de zorgstructuur van de school en sluit aan bij de leerlingenzorg van het onderwijs. De professionals in het ZAT beoordelen snel en vakkundig signalen van leerkrachten die wijzen op de behoefte aan extra zorg voor een leerling. Het ZAT biedt zelf directe ondersteuning en/of activeert zo effectief mogelijk de juiste hulp en ondersteuning voor de leerling, zijn ouders en docenten en stemt deze hulp af op de geboden (speciale) onderwijszorg. De ZAT's richten zich tevens op vroegsignalering en de inzet van preventieve programma's in en om de school.

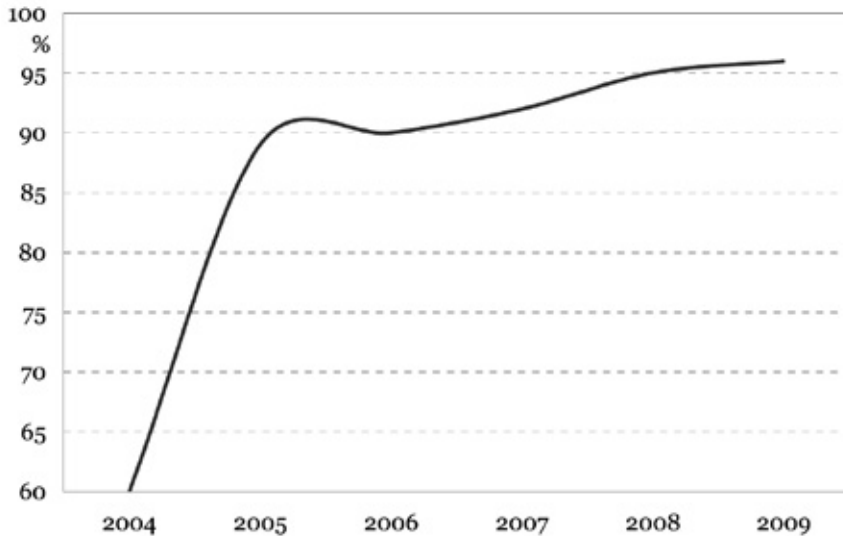
In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op het aandeel scholen voor voortgezet onderwijs dat een ZAT heeft, functies en administratieve aspecten van het ZAT, de samenwerking met de (externe) deelnemers aan het ZAT, het functioneren van het ZAT, en de gepercipieerde resultaten die het ZAT behaalt. We kijken ook naar de beweegredenen van de kleine groep scholen die geen ZAT hebben. Daarna wordt ingegaan op de bestuurlijke afspraken over ZAT's die samenwerkingsverbanden en gemeenten met elkaar, het onderwijs en de provincie hebben gemaakt. In de laatste paragraaf wordt aandacht besteed aan overige relaties tussen scholen, al dan niet met een ZAT, met externe instellingen.

3.1 Dekkingsgraad ZAT's op scholen

In deze paragraaf staat de dekkingsgraad van ZAT's centraal. Onder de dekkingsgraad van het ZAT wordt verstaan het aantal schoolvestigingen met een ZAT uitgedrukt als aandeel van alle schoolvestigingen voor voortgezet onderwijs. Bij een dekkingsgraad van 100% hebben (nagenoeg) alle scholen een ZAT.

Het percentage scholen met een ZAT is in vergelijking met 2008 met één procentpunt gegroeid tot 96%. In 2004 beschikte 60% van de schoolvestigingen over een ZAT.

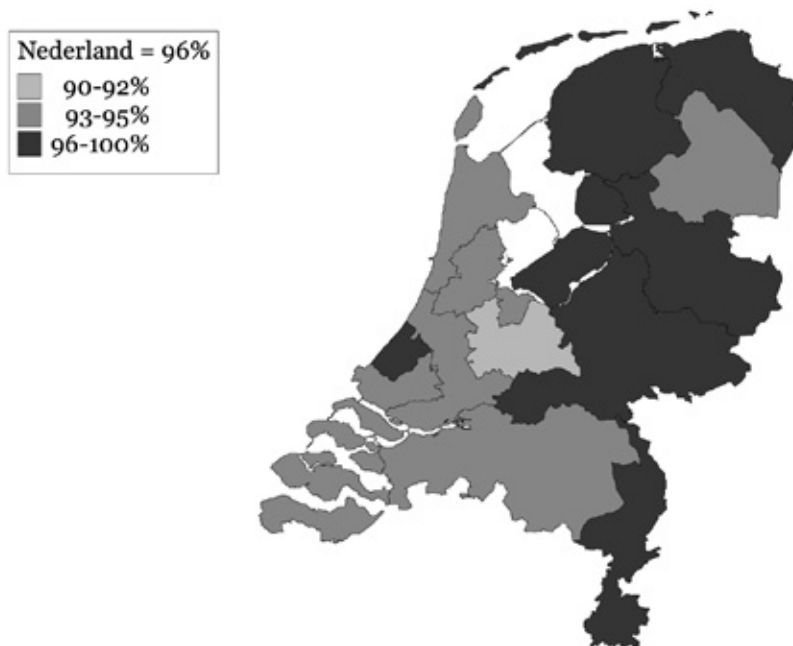
Figuur 3.1 Schoolvestigingen met een ZAT, 2004-2009

Bij de categorale vmbo-scholen en de brede scholengemeenschappen (vmbo-havo-vwo) ligt het percentage ZAT's net als in andere jaren boven het landelijk gemiddelde (respectievelijk 99% en 98%). Scholen voor havo of vwo hebben iets minder vaak een ZAT (86%), evenals praktijkscholen waarvan 88% over een ZAT beschikt.

In zeven provincies en grootstedelijke regio's heeft minimaal 96% van de scholen een ZAT. In de resterende acht provincies en grootstedelijke regio's ligt het percentage iets lager dan het landelijk percentage. In het bijzonder in Utrecht blijft het aandeel ZAT's (90%) achter bij het landelijk gemiddelde.

Figuur 3.2 Scholen met een ZAT naar provincie/grootstedelijke regio, 2009 (n=670)

Een gemiddeld ZAT in het voortgezet onderwijs is beschikbaar voor 727 leerlingen. Dit cijfer is een gemiddeld aantal en geeft een indruk van de reikwijdte van een ZAT. De helft van de scholen heeft een ZAT dat werkt voor 23 tot 575 leerlingen. De resterende helft van de scholen heeft een of meer ZAT's die voor maximaal 2.877 leerlingen actief zijn.

Het bereik van een ZAT is het kleinst bij praktijkscholen waar een ZAT beschikbaar is voor 166 leerlingen. Bij categorale vmbo-scholen is het bereik met 475 leerlingen groter. Het bereik bij brede-scholengemeenschappen (vmbo-vwo) is gemiddeld 988 leerlingen en bij havo/vwo-scholen het grootst met 1.022 leerlingen.

Negen van iedere tien schoolvestigingen (91%) hebben één ZAT, 5% heeft twee ZAT's en de resterende 4% heeft er drie of meer. In 2008 had 88% van de scholen één ZAT en in 2007 gold dat voor 92%.

3.2 Functies en organisatie van het ZAT

Dit jaar zien we dat voor de functies van het ZAT die in hoge mate worden vervuld, de scores binnen de top vier dicht bij elkaar liggen. Het gaat om:

- interdisciplinaire probleemanalyse (65%);
- advisering / consultatie schoolfunctionarissen (65%);
- verwijzing / toeleiding leerlingen naar externe instelling (61%);
- afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg (60%).

Andere functies die in circa een derde tot de helft van de ZAT's in (zeer) hoge mate worden vervuld betreffen de probleemverkenning door gesprekken en screening (46%), het verzorgen van ambulante begeleiding of hulp aan leerling of gezin (38%) en de (voorbereiding van de) indicatiestelling voor plaatsing in een reboundvoorziening (30%). Zeven andere in de vragenlijst voorgelegde functies worden door 8% tot 27% van de ZAT's in (zeer) hoge mate uitgevoerd.

In vergelijking met 2008 meten we geen significante veranderingen maar wel ten opzichte van 2007. De ZAT's doen vaker dan in 2007 aan interdisciplinaire probleemanalyse, de verwijzing of toeleiding van leerlingen naar een externe instelling voor zorg of welzijn, en de (voorbereiding van een) indicatiestelling voor het REC of een rugzakje (LGF).

Daarentegen doen ZAT's minder vaak in hoge mate aan advisering of consultatie van schoolfunctionarissen, de (voorbereiding van een) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg, en het genereren van inzicht in hulpvragen of ondersteuningsbehoefte van docenten, leerlingen of ouders.

Tabel 3.3 Functies van het ZAT, 2007-2009 (in procenten)*

		2009	2008	2007
	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
interdisciplinaire probleemanalyse	27	**65	69	57
advisering / consultatie schoolfunctionarissen	30	**65	67	71
verwijzing / toeleiding leerlingen naar externe instelling	34	**61	62	50
afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg	35	60	58	-
probleemverkenning door gesprekken en screening	42	46	49	47
ambulante begeleiding / hulp aan leerling of gezin	40	38	36	36
(voorbereiding) indicatiestelling voor rebound	42	30	28	-
(voorbereiding) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg	52	**27	30	34
bijdrage aan handelingsplannen voor leerlingen	41	27	26	28
(voorbereiding) indicatiestelling voor REC	39	**24	24	20
verrichten (aanvullend) diagnostisch onderzoek	52	21	23	23
afspraken inzet prevent. activiteiten ext. instel. op school	47	15	13	18
genereren inzicht hulpvragen / ondersteuningsbehoefte	36	**11	11	21
deskundigheidsbevordering schoolfunctionarissen	42	8	8	11
n		645	743	636

(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) met 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2007

Organisatorische kenmerken van ZAT's

De inrichting van het ZAT is bij 83% van de ZAT's in een beleidsdocument van de school vastgelegd. Bij 15% is dat niet gedaan en 2% weet dat niet. In 2008 had 82% dat vastgelegd in een beleidsdocument.

De werkwijze van het ZAT, zoals bij het voorzitterschap, verslaglegging en dossiervorming, is door 26% van de ZAT's voor alle aspecten schriftelijk vastgelegd en bij 47% is dat voor enkele onderdelen gedaan. Een kwart (26%) heeft dat niet gedaan. In 2008 had 69% alle onderdelen of delen daarvan in een document vastgelegd, in 2009 is dat opgelopen tot 74%.

Het voorzitterschap van het ZAT is bij 73% van de ZAT's het domein van de zorgcoördinator. Bij 14% van de ZAT's vervult een directielid deze rol. Afdelingsleiders,

jaargroepelers en leerlingbegeleiders zijn bij 8% van de ZAT's voorzitter. In 5% van de ZAT's zijn het schoolpsychologen, orthopedagogen of counselors die deze functie bezetten.

Een doorsnee ZAT vergadert gemiddeld (afgerond) 8 keer per schooljaar. De helft heeft 2 tot 6 keer per jaar een casusbespreking, de resterende helft 7 tot 40 keer.

Aanmeldingsprocedure

Leerlingen worden evenals voorgaande jaren relatief vaak door de zorgcoördinator van de schoolvestiging bij het ZAT voor bespreking aangemeld (72%). Afdelings- en jaargroepelers en mentoren melden bij de helft van de ZAT's leerlingen aan. Sinds 2004 is de rol van de zorgcoördinator in het aanmeldingsproces centraler geworden.

Tabel 3.4 Functionarissen die leerlingen voor bespreking in ZAT inbrengen, 2004-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007	2004
(interne) zorgcoördinator	**72	69	65	59
afdelings-/jaargroepelers	52	47	48	54
mentor	***47	27	54	66
maatschappelijk werker aangesteld door school	***37	28	30	27
leerlingbegeleider	**31	31	32	39
functionaris externe instelling die aan ZAT deelneemt	28	22	19	17
orthopedagoog	22	22	21	-
vertrouwenspersoon	***19	12	25	30
counselor	11	14	11	-
docent	***9	21	18	32
directielid	**6	7	10	19
n	643	743	636	340

(-) onderwerp niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) met 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) met 2004

(***) significant verschil ($p < 0.05$) met 2004 en 2008

De aanmelding van een leerling bij het ZAT gebeurt bij 72% van de ZAT's schriftelijk, merendeels met een standaardformulier (68%). Bij 17% van de ZAT's wordt

de leerling mondeling aangemeld en bij 10% worden leerlingen op wisselende manieren aangemeld. In 2008 meldde 77% van de ZAT's schriftelijk aan, het jaar daarvoor 73%.

In 69% van de gevallen dat een leerling schriftelijk wordt aangemeld, gebeurt dat ook digitaal.

Acht op de tien scholen (79%) vragen vooraf aan de eerste ZAT-bespreking toestemming aan de ouders of de leerling om een leerling in het ZAT te mogen bespreken. Een vijfde vraagt geen toestemming aan ouders of leerlingen. Meer dan de helft van de scholen vraagt alleen de ouders toestemming, 22% zowel ouders als leerlingen. In vergelijking met 2008 rapporteren scholen vaker dat zij ouders vooraf toestemming tot bespreking in het ZAT vragen.

Tabel 3.5 Toestemming voor bespreking in ZAT, 2006-2009 (in procenten)

	2009	2008	2007	2006
ouders	54	47	40	41
ouders én leerling	22	22	24	29
leerling	2	3	3	3
geen toestemming	20	27	32	26
weet niet	1	1	1	1
n (=100%)	643	743	636	583

Dossiervorming en informatie-uitwisseling

Nagenoeg alle ZAT's (99%) hebben de dossiervorming van het overleg van het ZAT geregeld. Dit percentage is even hoog als in voorgaande jaren. De dossiers worden op verschillende manieren bijgehouden. De meest gekozen werkwijze bestaat uit de verslaglegging van de casusbespreking aan de hand van notulen (83%). Daarnaast houdt 42% van de ZAT's een eigen administratie bij, voegt 43% van de scholen de verslaglegging toe aan het leerlingdossier en houdt 35% van de externe instellingen een eigen kinddossier aan.

Een minderheid van de ZAT's (44%) heeft een digitale registratie voor aanmelding, het vastleggen van leerlinggegevens, acties en afspraken. Een vijfde (21%) geeft aan met de ontwikkeling ervan bezig te zijn en 35% heeft geen digitale ZAT-registratie en ook geen plannen daarvoor.

De helft van de ZAT's (46%) geeft aan behoefte te hebben aan een model voor een ZAT-registratie waarin procedures, vast te leggen gegevens, formulieren et cetera zijn opgenomen. Drie van iedere tien ZAT's (29%) hebben die behoefte niet en de rest heeft daar nog geen ideeën over.

Van de scholen die met het ontwerp van een digitale ZAT-registratie bezig zijn, geeft 61% aan behoefte te hebben aan model waarin bovengenoemde aspecten zijn beschreven. Bij de ZAT's die al over een digitaal registratiesysteem beschikken of die geen plannen voor een geautomatiseerd systeem hebben, is de behoefte aan een model ook aanwezig maar deze ligt iets lager dan gemiddeld (respectievelijk 44% en 40%).

De laatste jaren heeft een minderheid van de scholen (34%) een protocol voor uitwisseling van informatie over leerlingen in het ZAT. In 2008 was dat eveneens 34%. Tweederde van de scholen (63%) heeft een dergelijk protocol (nog) niet, maar 27% meldt evenals in voorgaande jaren dit wel in voorbereiding te hebben.

3.3 Aantal en aard casussen

Op de helft van de scholen worden per zitting van het ZAT 1 tot 8 leerlingen besproken. Bij de andere helft loopt dat op tot 30. Het gemiddeld aantal besproken leerlingen bedraagt 10,3. Op scholen met een leerlingstal tot 600 worden er gemiddeld 9,6 leerlingen besproken, op grotere scholen gemiddeld 10,9.

Een simpele berekening van het aantal besproken leerlingen vermenigvuldigd met het aantal casusbesprekingen geeft als resultaat dat in 607 ZAT's in één schooljaar circa 52.000 leerlingen zijn besproken. Hieronder bevinden zich ook leerlingen die meer dan één keer in het ZAT zijn besproken - hoeveel individuele leerlingen dit betreft is uit de voorliggende onderzoeksgegevens niet af te leiden.

Aard van casussen

De laatste jaren is de samenstelling van de top vier van problemen van leerlingen die in het ZAT worden besproken, constant – alleen de volgorde is dit jaar veranderd. Problemen die in het ZAT regelmatig tot zeer vaak worden besproken zijn:

- gezinsproblemen (78%);
- zorgwekkend verzuim (78%);
- onhandelbaar gedrag in de klas of op school (78%);
- opvoedingsproblemen (73%).

Drie tot vier van iedere tien ZAT's rapporteren dat deze problemen zelfs vaak tot zeer vaak voorkomen. De helft van de ZAT's meldt dat zij regelmatig tot zeer vaak te maken hebben met overbewegelijk gedrag (ADHD), autismespectrumstoornissen, gezondheidsproblemen (waaronder verslavingsproblematiek) en ontwikkelingsproblemen.

**Tabel 3.6 Aard en frequentie van in ZAT besproken problematiek
(in procenten, n=643)**

	regelmatig	(zeer) vaak	totaal
gezinsproblemen	40	39	78
zorgwekkend verzuim	41	37	78
onhandelbaar gedrag in de klas en op school	40	37	78
opvoedingsproblemen	40	33	73
overbewegelijk gedrag (ADHD)	35	14	49
autismespectrumstoornissen (klassiek autisme, pdd-nos)	34	14	48
gezondheidsproblemen (inclusief verslaving)	38	10	48
ontwikkelingsproblemen	33	12	46
agressief gedrag	29	14	44
stil en teruggetrokken gedrag	32	8	40
depressief gedrag	29	9	38
politie- of justitiecontacten	23	11	34
vermoeden mishandeling thuis	19	6	25
angsten	20	5	25
vandalisme	4	1	5

Om te bezien of bepaalde probleemvelden vaker of minder vaak dan enkele jaren geleden voorkomen en in het ZAT worden besproken zijn hieronder de probleemvelden die ten opzichte van 2004 significant zijn veranderd, in de onderstaande tabel opgenomen.

Ten opzichte van 2004 rapporteren scholen dat de ZAT's vaker leerlingen met gezinsproblemen, zorgwekkend verzuim, depressiviteit, politie- of justitiecontacten, vermoedens van mishandeling thuis en angsten bespreken. In vergelijking met 2008 zien we ook een toename van het aantal besproken leerlingen met autismespectrumstoornissen.

Tabel 3.7 Ontwikkeling regelmatig tot (zeer) vaak besproken problematiek in ZAT, 2004-2009* (in procenten)

	2009	2008	2007	2004
gezinsproblemen	78	76	76	71
zorgwekkend verzuim	78	73	72	64
autismespectrumstoornissen	**48	39	-	-
depressief gedrag	38	39	36	31
politie- of justitiecontacten	34	34	23	19
vermoeden mishandeling thuis	25	27	23	14
angsten	25	22	22	17
n	643	743	636	340

(*) alleen probleemvelden vermeld met significant verschil t.o.v. 2004 ($p < 0.05$)

(**) significant verschil t.o.v. 2008 ($p < 0.05$)

(-) item niet opgenomen in vragenlijst

Er bestaat een samenhang tussen enkele in het ZAT besproken probleemvelden en het onderwijstype van de leerling. In de onderstaande tabel zijn verschillen tussen onderwijstypen inzichtelijk gemaakt. Daarbij is net als hierboven gekeken naar onderwerpen die regelmatig tot (zeer) vaak aan de orde komen.

In het praktijkonderwijs blijken de volgende soorten problemen vaker dan gemiddeld voor te komen: opvoedingsproblemen, onhandelbaar gedrag in de klas op school, agressief gedrag, ontwikkelingsproblemen en politie- of justitiecontacten. Bij de vmbo-scholen (vmbo/pro) zien we vaker dan gemiddeld onhandelbaar gedrag in de klas of op school, agressief gedrag, overbewegelijk gedrag (ADHD) en politie- of justitiecontacten. Leerlingen met ontwikkelingsproblemen komen minder vaak voor.

De brede scholengemeenschappen (vmbo-vwo) onderscheiden zich dit jaar door minder gerapporteerde leerlingen die met politie of justitie in aanraking zijn geweest.

Het havo/vwo scoort met alle onderwerpen lager, met uitzondering van ontwikkelingsproblemen waarmee ze in de pas lopen met het landelijk gemiddeld.

Tabel 3.8 Problematiek die in ZAT regelmatig tot (zeer) vaak wordt besproken naar onderwijstypen (in procenten)

	pro	umbo/ pro	umbo-uwo	havo/ vwo	totaal
opvoedingsproblemen	87	75	72	53	73
onhandelbaar gedrag klas/school	86	85	75	53	78
agressief gedrag	54	51	39	25	44
ontwikkelingsproblemen	57	38	48	45	46
overbeweegelijk gedrag (ADHD)	46	54	50	32	49
politie- of justitiecontacten	59	40	28	9	34
n	68	222	300	53	643

3.4 Deelnemers aan en organisatie van het ZAT

Centraal in deze paragraaf staat de ontwikkeling van de samenstelling en de organisatie van de ZAT's. Daarbij gaat het om welke instellingen en functionarissen deelnemen aan het ZAT, hoe vaak zij dat doen en hoe hun deelname is geregeld. Daarna wordt geïnventariseerd of de doelen van het ZAT en de taken van de deelnemers schriftelijk zijn vastgelegd, in hoeverre de deelnemers op de hoogte zijn van elkaars verantwoordelijkheden en of de te behalen doelen van het ZAT schriftelijk zijn vastgelegd.

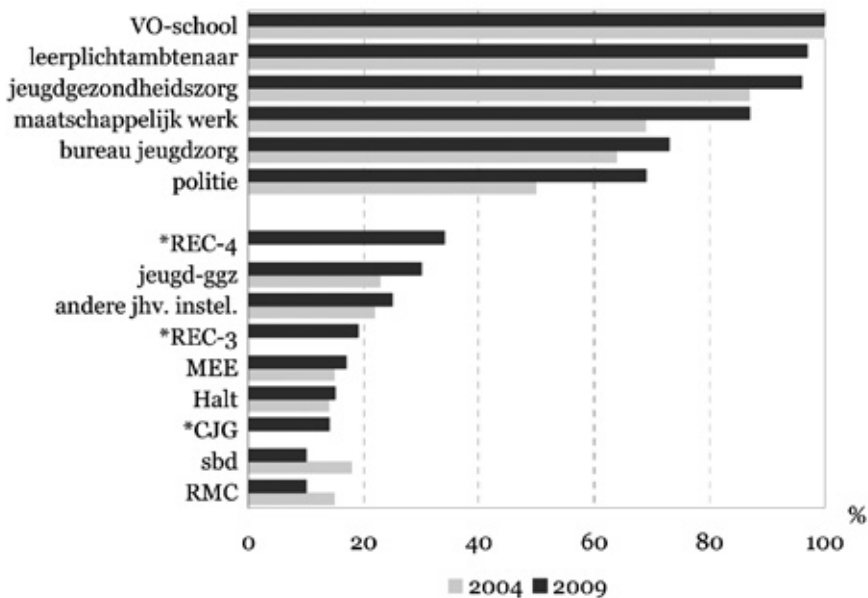
Deelname van functionarissen van externe instellingen

Het NJi onderscheidt in het referentiemodel voor ZAT's kerninstellingen en overige instellingen. De vijf kerninstellingen worden geacht vaste partner te zijn van het ZAT, omdat zij vanuit hun eigen invalshoek expertise inbrengen waarmee een groot deel van de ingebrachte casusproblematieken kan worden aangepakt. Voor casussen die buiten het expertisegebied van de kerninstellingen vallen kunnen andere externe partners worden gevraagd deel te nemen aan de casusbespreking van het ZAT. In het referentiemodel van het casuoverleg nemen naast de medewerker van de school de jeugdarts, de leerplichtambtenaar en het maatschappelijk werk altijd deel. Indien de casusproblematiek dit verlangt schuiven bureau jeugdzorg en politie bij de casusbesprekingen in het ZAT op verzoek aan. De laatste jaren is de inbreng van de jeugd-ggz gelet op de casuïstiek ook belangrijker geworden maar deze partij is nog geen vaste deelnemer van het ZAT in het voortgezet onderwijs. De onderstaande twee figuren laten voor alle instellingen zien in welke mate zij in de periode 2004-2009 aan het ZAT deelnemen.

Tussen 2004 en 2009 is de deelname aan het ZAT van de meeste partijen gegroeid. De vijf kernpartijen leerplichtambtenaar (van 81% naar 97%), jeugdgezondheidszorg (van 87% naar 96%), maatschappelijk werk (van 69% naar 87%), bureau jeugdzorg (van 64% naar 73%) en de politie (van 50% naar 69%) maken vaker deel uit van het ZAT.

Bij de andere deelnemers is een toename te noteren voor de jeugd-ggz (van 23% naar 30%) en REC-4 (van 16% in 2006 naar 34% in 2009). RMC en sbd laten afnemende deelnamecijfers noteren.

Figuur 3.9 Samenstelling ZAT's naar deelnemende instellingen, 2004 en 2009

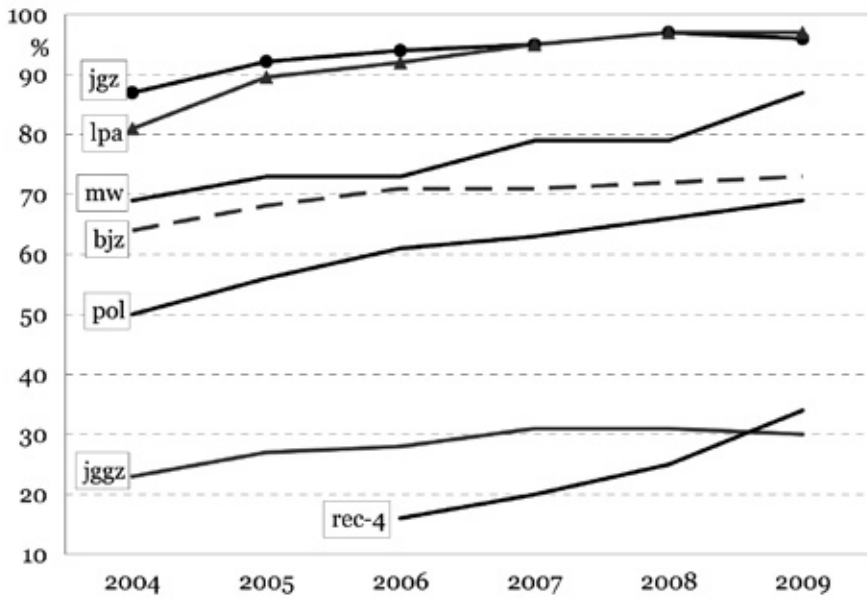

(*) in 2004 niet opgenomen in vragenlijst

Als we naar de recente ontwikkeling van de participatie van zeven belangrijke instellingen, waaronder de kerninstellingen, in de periode 2007-2009 kijken (figuur 3.10), dan is er een toename van meer dan 5 procentpunten te constateren bij REC-4 (14 procentpunten), het maatschappelijk werk (8) en de politie (6). De deelnamegraad van de leerplichtambtenaar en de jeugdgezondheidszorg lijkt een plafond te hebben bereikt, omdat er bijna 100% deelname is. Bij bureau jeugdzorg is de groei beperkt tot één procentpunt per jaar, bij de jeugd-ggz is er sprake van stabilisatie.

Figuur 3.10 Samenstelling ZAT's naar 7 deelnemende instellingen, 2004-2009

In de onderstaande tabel zijn volledigheidshalve voor alle externe partijen de deelnamecijfers opgenomen.

Tabel 3.11 Samenstelling ZAT's naar deelname van externe instellingen, 2004-2009 (in procenten)

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
leerplichtambtenaar	**97	97	95	92	90	81
jeugdgezondheidszorg	**96	97	95	94	92	87
maatschappelijk werk	***87	79	79	73	73	69
bureau jeugdzorg	**73	72	71	71	68	64
politie	**69	66	63	61	56	50
REC-4	*34	25	20	16	-	-
jeugd-ggz	**30	31	31	28	27	23
andere jeugdhulpverleningsinstelling	25	22	21	23	18	22
REC-3	*19	14	11	10	-	-
MEE	17	18	14	13	15	15
Halt	15	13	13	14	14	14
medewerker namens CJG	14	11	7	-	-	-
RMC	**10	11	16	15	14	15
schoolbegeleidingsdienst	**10	9	12	14	15	18
andere instelling of functionaris	15	15	18	17	12	15
n	643	743	636	583	490	340

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004 en 2008

De deelname van externe instellingen beschouwd per onderwijstype laat voor sommige instellingen significante verschillen zien. Voor bureau jeugdzorg zien we een gemiddeld hoger deelnamecijfer aan ZAT's op scholen voor vmbo-vwo en een lager deelnamecijfer bij het praktijkonderwijs en scholen voor havo/vwo. De politie neemt vaker deel aan ZAT's van vmbo/pro-scholen en minder vaak aan het ZAT van havo/vwo-scholen. Medewerkers van MEE zijn oververtegenwoordigd in ZAT's van het praktijkonderwijs en ondervertegenwoordigd in ZAT's van brede scholengemeenschappen en havo/vwo-scholen.

Tabel 3.12 Samenstelling ZAT's naar deelname van externe instellingen per onderwijstype, 2009 (in procenten)

	pro umbo/	pro umbo-vwo	havo/ vwo	totaal
leerplichtambtenaar	99	94	98	96
jeugdgezondheidszorg	93	98	98	96
maatschappelijk werk	85	89	86	83
bureau jeugdzorg	59	72	77	68
politie	68	75	69	51
REC-4	38	34	33	30
jeugd-ggz	25	32	31	25
andere jeugdhulpverleningsinstelling	29	27	25	11
REC-3	31	18	18	21
MEE	65	16	10	4
Halt	18	16	15	9
medewerker namens CJG	18	16	14	6
RMC	10	12	10	6
schoolbegeleidingsdienst	13	9	10	4
n	68	222	300	53

(*) significant verschil ($p < 0.05$) tussen onderwijstypen

In de onderstaande tabel is voor de periode 2006-2009 aangegeven met welke frequentie de partijen deelnemen aan het ZAT. Daaruit blijkt dat de rangorde van altijd deelnemende kerninstellingen dezelfde is als die voor de deelnamepercentages aan het ZAT. De leerplichtambtenaar, de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk en de politie nemen frequenter dan in 2006 deel aan de casusbesprekingen van het ZAT. Het maatschappelijk werk neemt bovendien ook frequenter dan vorig jaar deel aan het ZAT.

Bij de andere instellingen nemen alleen medewerkers van REC cluster 4 in vergelijking met 2006 frequenter deel aan casusbesprekingen, terwijl medewerkers van de schoolbegeleidingsdienst minder vaak aanwezig zijn.

Medewerkers van het REC clusters 3 en 4, andere instellingen voor jeugdhulpverlening en het CJG zijn vaker dan voorheen op afroep beschikbaar.

Tabel 3.13 Samenstelling ZAT's naar frequentie deelname van externe instellingen, 2006-2009 (in procenten)

	altijd				op verzoek			
	2009	2008	2007	2006	2009	2008	2007	2006
leerplichtambtenaar	**89	87	84	75	**8	9	11	16
jeugdgezondheidszorg	**88	88	85	78	**8	9	11	16
maatschappelijk werk	***82	74	71	65	**5	6	8	8
bureau jeugdzorg	60	61	59	57	13	10	12	14
politie	**31	30	30	26	38	36	33	35
jeugd-ggz	18	18	18	14	13	14	13	14
REC-4	**9	7	5	3	***24	18	15	13
andere jhv-instel.	8	9	8	10	*17	14	13	14
MEE	7	6	5	5	11	11	9	8
schoolbegeleidingsdienst	**4	4	5	8	6	5	7	7
RMC	4	4	6	5	**6	7	10	10
medewerker namens CJG	3	3	1	-	*11	8	6	-
REC-3	1	1	1	1	***19	13	10	9
Halt	1	1	1	1	14	12	12	13
andere instelling of functionaris	10	10	15	14	5	3	3	3
n	643	743	636	583	643	743	636	583

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008 en 2006

Samenstelling ZAT's naar kerninstellingen

De participatie van de maatschappelijk werker in het ZAT is de laatste jaren gegroeid. Nu bestaat 83% van de ZAT's (naast medewerkers van de school) minimaal uit een jeugdarts of schoolverpleegkundige, een leerplichtambtenaar en een maatschappelijk werker. In 2008 ging dat op voor 76% van de ZAT's, in 2006 voor 65%. Bij 70% van de ZAT's (69% in 2008 en 66% in 2006) is het ZAT naast een of meer medewerkers van de school samengesteld uit de jeugdgezondheidszorg, een leerplichtambtenaar en een medewerker van bureau jeugdzorg, eventueel aangevuld met medewerkers van de twee overige kerninstellingen.

In de onderstaande tabel is bij de samenstelling van de ZAT's aangegeven welke unieke combinaties van vijf kerninstellingen voorkomen, al dan niet aangevuld met overige externe instellingen (deze zijn niet vermeld in tabel 3.12). Ten opzichte van 2008 zien we een toename van het aandeel ZAT's waarin naast medewerkers van de school alle vijf kernpartijen participeren: 43% tegen 36%. Bij 17% nemen vier partijen deel aan het ZAT en ontbreekt de politie.

Tabel 3.14 Meest voorkomende unieke samenstellingen ZAT's naar vijf externe kerninstellingen, 2004-2009 (in procenten)

	2009	2008	2007	2004
alle 5: jgz, lpa, mw, bjj en pol	43	36	36	24
jgz, lpa, mw en bjj	17	16	15	13
jgz, lpa, mw en pol	17	18	15	9
jgz, lpa, bjj en pol	6	9	9	10
jgz, lpa en mw	6	6	6	8
jgz, lpa en bjj	4	8	8	9
overige samenstellingen met kerninstelling(en)	7	6	9	24
geen samenstelling met kerninstelling	1	1	1	3
totaal absoluut (n=100%)	643	743	636	342

Regionale verschillen in samenstelling ZAT's

Er bestaat een verscheidenheid in de samenstelling van ZAT's. Deze verscheidenheid wordt niet alleen zichtbaar als afzonderlijke ZAT's onderling met elkaar worden vergeleken maar ook als tussen provincies en grootstedelijke regio's een vergelijking wordt gemaakt. In de onderstaande tabel zijn voor elk van de provincies en de grootstedelijke regio's de deelnamepercentages van de vijf kerninstellingen vermeld. We noemen de meest opvallende samenstellingen.

De jeugdgezondheidszorg en de leerplichtambtenaar zijn in alle provincies in een ruime meerderheid van de ZAT's (88%-100%) vertegenwoordigd. In sommige provincies blijven de deelnamepercentages achter bij het gemiddelde.

De deelnamepercentages van het maatschappelijk werk vertoont in vergelijking met de jeugdgezondheidszorg en de leerplichtambtenaar meer spreiding over de provincies, van 75% in Overijssel tot 100% in Zeeland en de Stadsregio Rotterdam.

In Noord-Brabant en Friesland rapporteert respectievelijk 33% en 38% van de

scholen de geringste deelname van bureau jeugdzorg aan het ZAT. Ook in Overijssel en Utrecht ligt de participatie onder het landelijk cijfer van 73%.

In Flevoland echter is bureau jeugdzorg in alle ZAT's een vaste partner.

De politie neemt van alle kernpartijen het minst vaak deel aan het ZAT (landelijk 69%). In de Stadsregio Amsterdam blijft hun aanwezigheid in de ZAT's ook in 2009 opvallend beperkt (42%), terwijl scholen in Noord-Brabant en Stadsgewest Haaglanden daarentegen een deelnamecijfer van minimaal 84% noteren.

Tabel 3.15 Deelnemende kerninstellingen aan ZAT naar provincies, 2009
(in procenten)

	jgz	lpa	mw	bjz	pol	n (=100%)
Groningen	96	96	80	92	76	25
Friesland	88	98	95	38	71	42
Drenthe	93	100	87	93	67	15
Overijssel	100	95	75	63	70	40
Flevoland	100	100	75	100	63	8
Gelderland	95	94	84	94	70	88
Utrecht	100	100	77	60	47	47
Noord-Holland*	98	98	76	76	69	45
Zuid-Holland**	97	100	92	81	65	63
Zeeland	100	87	100	87	80	15
Noord-Brabant	96	98	97	33	86	94
Limburg	97	97	92	87	68	38
Stadsregio Amsterdam	100	100	80	94	42	50
Stadsgewest Haaglanden	97	97	79	95	84	38
Stadsregio Rotterdam	91	97	100	71	74	35
Nederland	96	97	87	73	69	643

(*) zonder Stadsregio Amsterdam

(**) zonder Stadsgewest Haaglanden en Stadsregio Rotterdam

3.5 Borging samenwerking met partners in het ZAT

Graadmeter in het onderzoek voor een bestendige samenwerking tussen scholen en externe partners in het ZAT is het percentage schriftelijke afspraken tussen de partijen. Dit aspect wordt voor elk van de deelnemende instellingen en functionarissen ieder jaar geïnventariseerd en de resultaten zijn in de onderstaande tabel

weergegeven. Daarbij is ook het percentage mondelinge afspraken vermeld. Circa acht van iedere tien kerninstellingen (77% tot 84%) heeft mondelinge of schriftelijke afspraken over hun inzet in het ZAT gemaakt. Bij de overige instellingen varieert het percentage afspraken tussen 48% en 74%.

In vergelijking met 2008 hebben het maatschappelijk werk, de leerplichtambtenaar, bureau jeugdzorg, politie, jeugd-ggz, RMC en CJG significant meer afspraken gemaakt. Dit is vooral het gevolg van een toename in het percentage mondelinge afspraken. Ten opzichte van 2006 (of 2007 in het geval van het CJG) is het aandeel afspraken tussen instellingen en ZAT niet significant veranderd.

Tabel 3.16 Deelname aan casusoverleg ZAT naar regeling (schriftelijke, mondelinge en alle afspraken samen) en deelnemers, 2006-2009 (in procenten)

	2009			2008			2006			n		
	schf.	mon.	tot.	schf.	mon.	tot.	schf.	mon.	tot.	2009	2008	2006
maatschappelijk werk	56	26	*82	54	22	77	56	25	81	557	590	427
jeugdgezondheidszorg	53	30	83	52	27	79	50	33	83	620	719	546
leerplichtambtenaar	50	*34	*84	51	28	79	45	37	82	626	719	534
bureau jeugdzorg	50	*30	*80	50	22	73	49	28	77	467	531	414
politie	30	*47	*77	32	37	68	28	43	71	446	492	354
jeugd-ggz	38	36	*74	34	29	63	32	32	64	195	233	162
MEE	30	33	63	28	31	59	31	36	67	112	131	78
schoolbeg. dienst	30	30	60	40	28	68	41	25	66	63	68	83
RMC	27	***48	*65	28	24	52	25	46	71	67	82	89
medewerker CJG	**27	36	*63	18	29	46	-	-	-	92	84	-
andere jhv. instelling	21	39	50	27	34	61	23	41	64	160	166	135
REC-4	*19	***54	73	28	38	66	21	38	59	217	185	94
Halt	11	37	48	20	35	56	14	34	48	97	99	83
REC-3	*10	*55	65	23	31	54	16	33	49	125	103	58
andere instelling	39	30	69	41	26	67	49	27	76	135	113	98

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2008

(**) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2007 (alleen CJG)

(***) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2006 en 2008

Schriftelijke afspraken met kerninstellingen

Evenals in 2008 heeft in minimaal de helft van de ZAT's het maatschappelijk werk, Leerplicht, jeugdgezondheidszorg en bureau jeugdzorg, de samenwerking schriftelijk vastgelegd. De vijfde kerninstelling, de politie, heeft dat bij 30% van de ZAT's gedaan. Bij de andere deelnemende partijen heeft 10% tot 39% afspraken over hun deelname schriftelijk vastgelegd.

In vergelijking met 2008 is het aandeel schriftelijke afspraken van het onderwijs met externe kerninstellingen over hun deelname aan het ZAT niet veranderd. Bij de andere partijen in het ZAT kunnen we voor alleen voor het CJG een hoger percentage schriftelijke afspraken noteren. Daar staat tegenover dat een lager percentage scholen schriftelijke afspraken met REC cluster 3 en 4 rapporteert.

Tweevijfde van de scholen (39%) heeft (ook) met 'andere instellingen of functionarissen' schriftelijke afspraken gemaakt, zoals orthopedagogen, psychologen, medewerkers van het OPDC en welzijnsorganisaties.

Een meerderheid van de ZAT's (61%) heeft met een of meer kerninstellingen schriftelijke afspraken gemaakt over hun deelname aan het ZAT. De resterende 39% heeft dat (nog) niet gedaan. Drie van iedere tien ZAT's (31%) hebben de participatie van vier of vijf kerninstellingen geborgd, 30% heeft dat met een tot drie kerninstellingen gedaan. In vergelijking met 2004 bestaan er in 2009 vaker afspraken gemaakt met vier of vijf kerninstellingen.

Tabel 3.17 Aantal kerninstellingen in ZAT waarmee schriftelijke afspraken zijn gemaakt, 2004-2009 (in procenten)*

	2009	2008	2007	2006	2004
1 kerninstelling	7	7	9	13	11
2 kerninstellingen	6	7	7	11	11
3 kerninstellingen	17	17	18	16	19
4 of 5 kerninstellingen	31	29	24	23	17
geen schriftelijke afspraken	39	40	42	37	42
totaal absoluut (n=100%)	643	743	636	583	340

(*) geen significant verschil ($p > 0.05$) t.o.v. 2008, wel met 2004 ($p < 0.05$)

In de onderstaande tabel zijn de meest voorkomende unieke combinaties weergegeven van kerninstellingen die de werkafspraken schriftelijk hebben vastgelegd. Bij 10% van de ZAT's hebben alle vijf kerninstellingen de samenwerking schriftelijk vastgelegd. Bij 12% is dat gedaan voor de vier kerninstellingen zonder de politie. Bij 8% van de ZAT's zijn er schriftelijke afspraken van het onderwijs met de jeugdgezondheidszorg, de leerplichtambtenaar en het maatschappelijk werk over hun deelname aan het ZAT. Andere combinaties komen minder vaak voor (1% tot 5%). Ten opzichte van 2008 is er in deze verhoudingen niets significant veranderd, wel in vergelijking met 2004.

Tabel 3.18 Varianten samenstelling ZAT's naar externe kerninstellingen met schriftelijke afspraken, 2004-2009 (in procenten)

	*2009	2008	2007	2004
alle 5: jgz, lpa, mw, bjz, pol	10	10	8	6
jgz, lpa, mw, bjz	12	10	8	6
jgz, lpa, mw	8	8	7	8
jgz, lpa, bjz	5	7	8	6
jgz, lpa, mw, pol	5	5	4	2
mw	5	4	6	5
jgz, lpa, bjz, pol	3	4	2	2
jgz, mw	1	1	1	1
overige combinaties van kerninstellingen	11	10	15	21
geen schriftelijke afspraken met kerninstellingen	39	40	42	42
totaal absoluut (n=100%)	643	743	636	340

(*) verschillen met 2007 en 2008 niet significant ($p > 0.05$), wel met 2004 ($p < 0.05$)

Afspraken over omvang van de inzet en functies

Bij 78% van de ZAT's is voor één of meer deelnemers aan het ZAT de omvang van de inzet in het ZAT schriftelijk vastgelegd. Dit is een hoger percentage dan in 2008 (64%) en in 2004 (70%), het eerste jaar van de meting.

Bij de helft van de ZAT's hebben deze afspraken betrekking op de inzet van het maatschappelijk werk. Bij 44% van de ZAT's zijn afspraken gemaakt met de jeugdgezondheidszorg en schoolfunctionarissen of medewerkers van leerlinggerichte voorzieningen, gevolgd door 39% die met leerplichtambtenaren afspraken hebben gemaakt.

In vergelijking met 2004 én 2008 meten we bij het maatschappelijk werk, de leerplichtambtenaar en bureau jeugdzorg vaker schriftelijke afspraken over de omvang van de personele inzet. Ten opzichte van 2008 hebben de jeugdgezondheidszorg en schoolfunctionarissen of medewerkers van leerlinggerichte voorzieningen vaker afspraken gemaakt. De politie en de jeugd-ggz hebben dat vaker ten opzichte van 2004 gedaan.

Tabel 3.19 Deelnemers ZAT met schriftelijke afspraken over omvang van de inzet, 2004-2009 (in procenten)

	2009	2008	2007	2004
maatschappelijk werker	***51	37	41	34
jeugdarts of schoolverpleegkundige	*44	37	38	38
functionarissen van school of leerlinggerichte voorzieningen	*44	33	39	43
leerplichtambtenaar	***39	34	32	19
functionaris bureau jeugdzorg	***32	27	27	25
functionaris politie	**12	11	11	7
functionaris jeugd-ggz	**7	6	6	3
functionaris MEE	4	4	4	4
functionaris namens CJG	1	1	-	-
n	643	743	636	340

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004 en 2008

Bijna de helft van de scholen (47%) heeft voor alle (23%) of de meeste (24%) functionarissen in het ZAT bindende afspraken over de invulling van hun taken in het ZAT gemaakt. Een jaar daarvoor was dat bij 43% van de ZAT's het geval.

Twaalf procent heeft dat met een of enkele functionarissen gedaan. Vier van iedere tien scholen (39%) hebben evenals in 2008 hierover geen afspraken gemaakt.

Naar het oordeel van 69% van de ZAT's zijn alle deelnemende partijen in het ZAT goed op de hoogte van elkaars verantwoordelijkheden. Bij 28% van de ZAT's zijn de meeste deelnemers van elkaars verantwoordelijkheden goed op de hoogte. Drie

procent rapporteert dat de deelnemers onderling onvoldoende kennis van elkaars verantwoordelijkheden hebben. In deze verhoudingsgetallen is in vergelijking met 2008 niets veranderd.

Vastgelegde doelstellingen ZAT's

Zestig procent van de ZAT's in 2009 tegen 57% in 2008 heeft de doelstellingen of taken van het ZAT schriftelijk vastgelegd, 38% heeft dat niet gedaan. Meer in detail zien we in 2009 dat de meeste scholen (33%) wel de doelen, maar niet de taken schriftelijk vastgelegd. Bij 22% van de scholen zijn zowel de algemene doelen als de taken van alle of de belangrijkste deelnemers van het ZAT schriftelijk vastgelegd. Vijf procent heeft wel de taken maar geen doelstellingen geformuleerd.

Verantwoordelijkheid rondom afhandeling casus

Evenals in 2008 heeft 97% van de ZAT's (97%) een interne afspraak over wie van de deelnemende partijen in het ZAT de taken coördineert in het geval er meer functionarissen van het ZAT aan dezelfde casus werken. Iets minder dan tweederde (62%) doet dat altijd en 35% meestal. Bij 3% van de ZAT's is dit niet geregeld. Deze percentages wijken niet af van die voor voorgaande jaren.

Het toezicht op de uitvoering van hulpverlening of andere activiteiten door leden van het ZAT rondom één casus berust bij 65% van de ZAT's bij de voorzitter. Bij 14% van de ZAT's wordt deze functie door een ander lid van het ZAT vervuld en bij 3% door iemand anders. Bijna een vijfde van de ZAT's (17%) heeft geen regeling voor toezicht getroffen in voorkomende gevallen. Deze percentages wijken niet af van voorgaande jaren.

3.6 Beoordeling van het functioneren van het ZAT

Centraal in deze paragraaf staan aspecten die met het functioneren van het ZAT te maken hebben. We presenteren de resultaten van de zelfbeoordeling van het ZAT bestaande uit een algemeen oordeel over het ZAT en een oordeel over veertien afzonderlijke aspecten van het functioneren van het ZAT. Ook de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs is gevraagd hierover een oordeel te geven.

Het algemene oordeel van scholen over het functioneren van het ZAT, uitgedrukt in een rapportcijfer, is evenals in 2008 gemiddeld 7,3. De rapportcijfers variëren van twee tot tien; 45% geeft een zeven en 40% een acht. Er is geen correlatie tussen het rapportcijfer enerzijds en onderwijstype, grootte van de schoolvestiging of de regio van de schoolvestiging anderzijds.

Verschillen tussen ZAT's zien we wel in de waardering als afzonderlijke aspecten van het functioneren van het ZAT worden beschouwd. De topdrie van best uitgevoerde aspecten van het dagelijks functioneren, luidt als volgt:

- expertise van deelnemers (90%);
- samenwerking tussen deelnemers (89%);
- duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken (83%).

Daarnaast beoordeelt tweederde tot driekwart van de scholen de volgende aspecten als goed tot zeer goed: het nakomen van afspraken, voorzitterschap, de zorgvuldigheid bij uitwisseling van gegevens, het aantal deelnemers aan het ZAT in relatie tot de effectiviteit, de structuur en het planmatig verloop van het overleg, en de inbedding van het ZAT in de structuur van de leerlingenzorg op school.

In vergelijking met 2008 doen de ZAT's het alleen beter op het gebied van het nakomen van afspraken. Daar staat tegenover dat scholen kritischer zijn over de kwaliteit van de ZAT-administratie en de inzet van preventieve programma's op scholen door externe instellingen. Bij de overige aspecten is er geen significante verandering opgetreden.

Tabel 3.20 Oordeel scholen over functioneren ZAT's, 2007-2009 (in procenten)

	2009		2008	2007
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed
expertise van deelnemers	0	9	90	89
samenwerking tussen deelnemers	1	10	**89	89
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	1	18	**80	82
nakomen van afspraken	1	19	***78	73
voorzitterschap	1	19	77	78
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens	2	20	77	77
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	2	24	73	73
structuur en planmatig verloop van overleg	2	25	72	75
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	5	28	66	66
kwaliteit van de ZAT-administratie	3	30	*64	69
helderheid procedures en afspraken	3	31	64	66
snelheid van handelen	4	37	**58	55
randvoorwaarden voor functioneren	6	39	52	49
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	6	41	**50	46
voldoende cap. hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	11	51	**35	32
inzet prev. programma's van ext. instellingen op school	28	51	*17	21
n			643	743

(#) percentages "geen oordeel" niet vermeld

(*) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2008

(**) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2007

(***) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2007 en 2008

Verbeterpunten functioneren van ZAT volgens scholen

Als scholen zelf aangeven welke onderdelen van het functioneren van het ZAT met prioriteit voor verbetering in aanmerking komen, dan levert dat dezelfde volgorde op als in 2008. De inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen is ook in 2009 het meest genoemde verbeterpunt. Daarna noemen drie van iedere tien scholen de omvang (of beschikbaarheid) van de hulpprogramma's die het ZAT inzet en de snelheid waarmee het ZAT handelt als aandachtspunten. Circa een kwart schuift een gewenste verbetering van de aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT en de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school naar voren.

Ten opzichte van 2008 en 2007 worden twee aspecten minder vaak als hoog nodig verbeterpunt naar voren geschoven. Het gaat dan om de omvang van de hulppro-

gramma's die vanuit het ZAT worden ingezet en de aard van die hulpprogramma's. Ten opzichte van voorgaande jaren uiten scholen vaker hun zorg over de kwaliteit van de ZAT-registratie, de structuur en het verloop van het casuoverleg, en de kwaliteit van de wijze waarop de casusbesprekingen en dossiers worden vastgelegd.

Tabel 3.21 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van ZAT's naar aspecten van functioneren, 2007-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007
de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	40	43	44
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	*31	37	34
snelheid van handelen	28	32	30
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	**26	29	37
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	24	23	22
randvoorwaarden voor functioneren	21	22	25
helderheid omtrent procedures en afspraken	21	17	18
kwaliteit van de ZAT-registratie	***18	11	13
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	12	11	9
structuur en planmatig verloop van het casuoverleg	**12	10	8
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	*12	8	11
nakomen van afspraken	8	11	9
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	7	9	8
expertise van de deelnemers van het ZAT	5	6	5
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	4	2	2
voorzitterschap	3	3	2
n	598	690	571

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2008

Oordeel van samenwerkingsverbanden over functioneren van ZAT's

Tweederde van de samenwerkingsverbanden (69%) geeft aan dat in de afgelopen twee jaar de samenwerking tussen externe instellingen en het onderwijs in het ZAT in (zeer) hoge mate een beleidsprioriteit is geweest.

Voor 29% gold dat in enige mate en voor 2% in het geheel niet. In 2008 rapporteerde 86% dat het voor hen in (zeer) hoge mate een beleidsprioriteit is geweest.

In 37% van de samenwerkingsverbanden zijn er met schoolbesturen afspraken gemaakt over de kwaliteitseisen waaraan ieder ZAT moet voldoen. Bij 62% is dat (nog) niet gebeurd. In 2008 had 27% over kwaliteitseisen afspraken met de scholen gemaakt en in 2007 was dat 21%.

De samenstelling van de top vijf van door samenwerkingsverbanden best beoordeelde onderdelen van het functioneren van de ZAT's op scholen is in vergelijking met 2008 onveranderd, alleen de volgorde is iets gewijzigd.

Minimaal tweederde van de samenwerkingsverbanden vindt dat de ZAT's op de volgende gebieden (zeer) goed functioneren:

- de onderlinge samenwerking van de leden van het ZAT (88%);
- de expertise van de leden van het ZAT (78%);
- de zorgvuldigheid bij de uitwisseling van leerlinggegevens (74%);
- het voorzitterschap (69%);
- de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur van de school (68%).

De helft of meer vindt daarnaast dat de ZAT's goed tot zeer goed functioneren voor wat betreft het nakomen van afspraken, de structuur en het planmatig verloop van het casusoverleg, het aantal deelnemers aan het ZAT in relatie tot de effectiviteit, de duidelijkheid van de ZAT-verslaglegging van gemaakte afspraken, en de helderheid van procedures en afspraken.

Tabel 3.22 Oordeel van samenwerkingsverbanden over functioneren ZAT's, 2007-2009 (in procenten)*

			2009	*2008	2007
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed	(zeer) goed
samenwerking tussen deelnemers	0	9	**88	90	73
expertise van deelnemers	0	18	78	80	72
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens van leerlingen	2	22	74	71	62
voorzitterschap	0	25	69	70	61
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	2	27	68	73	54
nakomen afspraken	2	34	**64	59	47
structuur en planmatig verloop van overleg	2	32	62	59	59
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	3	35	56	54	52
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	0	40	54	49	41
helderheid procedures en afspraken	0	44	53	56	37
kwaliteit van de ZAT-administratie	4	44	43	29	38
randvoorwaarden voor functioneren	3	54	37	50	48
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	6	50	37	36	25
snelheid van handelen	3	62	34	37	30
voldoende cap. hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	13	65	15	20	18
inzet prev. programma's van ext. instellingen op school	35	42	15	13	16
n			68	70	71

(#) percentages "geen oordeel" niet vermeld

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Kwaliteitsverbetering ZAT's volgens samenwerkingsverbanden

De samenwerkingsverbanden uit de laatste jaren hun zorg over de inzet van preventieve programma's van externe instellingen in scholen. Ook in 2009 is dat een feit volgens 35% van de samenwerkingsverbanden en zij willen dat dit onderdeel van de taakuitvoering door de ZAT's met prioriteit wordt aangepakt.

Ruim een kwart draagt daarnaast vier aspecten van de ZAT's op scholen aan die voor verbetering in aanmerking komen: de helderheid over procedures en afspraken, de snelheid van handelen door het ZAT, de inbedding van het ZAT in de structuur van leerlingenzorg op school, en de omvang van de hulpprogramma's die vanuit het ZAT ingezet kunnen worden.

In vergelijking met 2008 en 2007 zien we geen significante verschuivingen optreden.

Tabel 3.23 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van ZAT's naar aspecten van functioneren, 2007-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2009	2008	2007
inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	35	44	33
helderheid omtrent procedures en afspraken	28	26	31
snelheid van handelen	28	21	33
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	27	24	33
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	27	24	31
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	21	21	24
kwaliteit van de ZAT-registratie	18	24	15
randvoorwaarden voor functioneren	18	19	21
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	15	24	15
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	15	9	6
structuur en planmatig verloop van het casuoverleg	13	19	13
voorzitterschap	13	10	4
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	9	6	7
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	9	3	7
expertise van de deelnemers van het ZAT	7	10	7
nakomen van afspraken	6	7	4
n	68	70	72

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2007 en 2008

3.7 Gepercipieerde resultaten van het ZAT

Scholen beoordelen jaarlijks de resultaten van de ZAT's. Het gaat daarbij om gepercipieerde resultaten. Er wordt een oordeel gegeven over zeventien verschillende resultaatgebieden.

Bijna de helft tot ruim de helft van de scholen is evenals in 2008 van oordeel dat het ZAT op vijf gebieden in (zeer) hoge mate resultaten boekt:

- het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp aan leerling of gezin (55%);
- een doeltreffende aanpak van problemen (51%);
- goede probleemtaxatie en diagnostiek (49%);
- goede afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen (49%);
- de tijdige verwijzing van leerlingen naar externe instellingen (48%).

Tussen 30% en 41% van de scholen vindt dat er ook in (zeer) hoge mate resultaten worden geboekt bij: het tijdig signaleren problemen van leerlingen, de verbetering van het welbevinden van leerlingen met problemen en de vermindering van het zorgwekkend verzuim van leerlingen die in het ZAT zijn besproken, de bijdrage aan het schoolklimaat, de ondersteuning van leerkrachten en mentoren, vermindering van het problematisch gedrag en voortijdig schoolverlaten van in het ZAT besproken leerlingen.

Volgens respectievelijk 44% en 26% van de scholen boekt het ZAT geen resultaat op, waar nodig, een snelle REC/LGF-indicatie en een snelle indicatie van bureau jeugdzorg.

In vergelijking met 2008 zien we nauwelijks verandering in het oordeel optreden. Alleen het positieve oordeel over het vermogen van het ZAT om, waar nodig, een snelle indicatie van bureau jeugdzorg te realiseren, is afgenomen. Ook ten opzichte van 2007 is deze beoordeling verslechterd. Tevens wordt er in vergelijking met 2007 een minder positief oordeel geveld over het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp en de doeltreffende aanpak van problemen door het ZAT.

Daar staat tegenover dat er vaker in hoge mate resultaten worden gezien bij: een goede probleemtaxatie en diagnostiek, het tijdig signaleren van problemen van leerlingen, de bijdrage aan het schoolklimaat, de ondersteuning van leerkrachten en mentoren, en een betere concentratie van leerkrachten op het geven van onderwijs.

**Tabel 3.24 Gepercipieerde resultaten ZAT's naar resultaatgebieden, 2007-2009
(in procenten)**

			2009	2008	2007
	geen	enige	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp	2	42	**55	58	63
doeltreffende aanpak van problemen	1	47	**51	54	58
goede probleemtaxatie en diagnostiek	6	43	**49	51	44
goede afstemming onderwijszorg en externe hulp	4	46	49	50	52
tijdige verwijzing van leerlingen	5	45	48	49	49
tijdig signaleren problemen van leerlingen	9	47	**42	41	20
welbevinden van leerlingen met problemen verbeterd	2	57	39	37	43
vermindering van zorgwekkend verzuim	5	55	38	36	37
bijdrage aan het schoolklimaat	12	54	**33	31	17
ondersteuning leerkrachten en mentoren	15	52	**32	30	25
vermindering problematisch gedrag	3	66	30	29	29
vermindering aantal voortijdige schoolverlaters	11	56	30	25	26
bijdrage aan sociale veiligheid op school	16	54	26	27	-
betere concentratie leerkrachten op onderwijs	16	54	**26	23	9
snelle indicatie van bureau jeugdzorg	25	55	***17	23	32
verbeteren leerprestaties van probleemleerlingen	9	71	17	17	22
snelle indicatie van REC / LGF	44	43	9	10	-
n			643	743	636

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(#) percentages "geen oordeel" niet vermeld

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2008

Behalen van doelstellingen door deelnemers ZAT

Evenals in 2007 en 2008 zijn acht van iedere tien scholen (84%) tevreden tot zeer tevreden over de mate waarin deelnemers van het ZAT anders dan de school hun doelen waarmaken binnen de gemaakte afspraken. Drie procent is daarover juist ontevreden en 12% is verdeeld in zijn oordeel.

Capaciteitsproblemen deelnemers

Zeven van iedere tien scholen (70%) rapporteren dat zij capaciteitsproblemen in termen van kwantitatieve inzet ondervinden bij het bereiken van de doelstellingen van het ZAT. Dit percentage is de laatste jaren stabiel. De knelpunten blijven zich vooral voordoen bij de school zelf (29%) en bureau jeugdzorg (volgens 26% van de scholen). Bij andere partijen die aan het ZAT deelnemen, worden in mindere mate capaciteitsproblemen ervaren. In vergelijking met 2008 en 2006 rapporteren scholen minder capaciteitsproblemen bij bureau jeugdzorg maar meer bij de politie. Ten opzichte van vorig jaar hebben het maatschappelijk werk en het REC minder capaciteitsproblemen. Ten opzichte van 2006 zijn er minder capaciteitsproblemen bij leerplichtambtenaren en de jeugd-ggz.

Tabel 3.25 Deelnemers ZAT bij wie capaciteitsproblemen (kwantitatieve inzet) worden ervaren bij bereiken van doelstellingen ZAT, 2006-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007	2006
geen capaciteitsproblemen	30	28	30	25
capaciteitsproblemen, in het bijzonder bij:	70	72	70	75
school zelf (zorgcoördinator of andere functionaris)	29	29	26	32
bureau jeugdzorg	***26	33	34	37
jeugdarts of -verpleegkundige	16	14	9	13
maatschappelijk werk	*15	19	17	18
politie	***15	10	12	11
leerplichtambtenaar	**12	13	12	18
jeugd-ggz	**7	9	9	11
REC	*3	7	-	-
CJG	2	2	-	-
MEE	2	2	4	3
andere deelnemers (orthopedagogen, schoolpsychologen)	6	7	6	9
n	643	743	636	583

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006

(***) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2006 en 2008

Iets meer dan in 2008 zijn scholen (30% tegen 25%) de mening toegedaan dat het ZAT in (zeer) hoge mate een bijdrage levert aan het verminderen van het voortijdig schoolverlaten door leerlingen die in het ZAT zijn besproken. Ruim de helft (56%) vindt dat ZAT's hierin in enige mate een rol spelen en 11% ziet geen relatie met de reductie van schooluitval. Het percentage scholen dat vindt dat het ZAT bijdraagt aan de vermindering van voortijdige uitval is vrij stabiel in de tijd.

3.8 Leerlingenzorg op scholen zonder ZAT

Een klein deel van de schoolvestigingen voor voortgezet onderwijs (4%) beschikt niet over een ZAT of een soortgelijk multidisciplinair casusoverleg. In deze paragraaf staan we kort stil bij scholen zonder ZAT. Achtereenvolgens belichten we de redenen voor het ontbreken van een ZAT op school en kijken we naar aspecten van de leerlingenzorg en de samenwerking met (externe) instellingen.

Het aandeel scholen zonder ZAT is ook in 2009 kleiner geworden. In 2008 had 5% van de schoolvestigingen geen schoolgebonden ZAT en in 2004 ontbrak op 11% een ZAT. Omgerekend naar aantallen schoolvestigingen in Nederland zijn er in 2009 circa 50 zonder ZAT.

Van de scholen zonder ZAT geeft meer dan de helft (12 van de 26 scholen in de respons zonder ZAT, 58%) aan bezig te zijn met de voorbereiding ervan. De resterende helft meldt van niet.

Scholen zonder ZAT blijven oververtegenwoordigd in het praktijkonderwijs (12%) en in het categorale havo/vwo (14%). Bij vmbo/pro-scholen en de brede scholengemeenschappen (vmbo-havo-vwo) bedraagt het aandeel scholen zonder ZAT respectievelijk 1% en 2%.

De belangrijkste reden voor de afwezigheid van een ZAT is net als in voorgaande jaren dat scholen vinden dat hun schoolinterne zorg toereikend is (9 van de 26, 35%). Vier scholen melden dat de combinatie van interne leerlingenzorg en de bovenschoolse leerlingenzorg van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs volstaat, drie scholen dat de oprichting langer duurt dan aanvankelijk werd gedacht, twee scholen dat het ZAT geen beleidsprioriteit heeft bij de gemeente en nog eens twee scholen dat er onvoldoende financiële middelen zijn.

Leerlingenzorg op scholen zonder ZAT

Scholen zonder ZAT (85%) hebben minder vaak als scholen met een ZAT (95%) de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg in een zorgplan vastgelegd. Er is echter geen onderscheid tussen scholen met en zonder ZAT als het gaat om het werken volgens een vaste procedure bij de inschakeling van of doorverwijzing van leerlingen naar externe instellingen als de interne leerlingenzorg niet volstaat.

Scholen zonder ZAT schakelen net als scholen met een ZAT ook instellingen in voor leerplicht, zorg, welzijn en veiligheid. Contacten tussen school en externe instellingen verlopen op de helft van de onderzochte scholen zonder ZAT (50%) via één contactpersoon en op de andere helft via meerdere functionarissen.

Bij 89% van de scholen zonder ZAT wordt er samengewerkt met de jeugdarts of de leerplichtambtenaar. Er zijn ook samenwerkingsrelaties met de politie (85%), het maatschappelijk werk (65%), REC cluster 4 (69%), bureau jeugdzorg (54%) en REC cluster 3 (50%). Minder dan de helft van de scholen heeft contacten met andere instellingen.

De samenwerking in algemene zin tussen scholen en externe instellingen is vooral ad hoc of op basis van mondelinge afspraken.

4 Relaties van scholen met andere vormen van leerlingenzorg

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten samengevat die betrekking hebben op de toegang tot reboundvoorzieningen, collegiale consultatiemogelijkheden en het oordeel over de ambulante begeleiding door het REC cluster 4. Daarna wordt ingegaan op de deelname van scholen aan lokale en regionale netwerken (anders dan het ZAT) en doorgaande zorglijnen in het voortgezet onderwijs.

4.1 Reboundvoorzieningen

Voor 82% van de scholen is de reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs een integraal onderdeel van het zorgaanbod. Iets minder dan een vijfde van de scholen (16%) kan (daarnaast ook) beschikken over een schoolinterne opvangklas voor gedragsmoeilijke leerlingen.

In totaal heeft 85% van alle scholen toegang tot een reboundvoorziening van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs of een eigen schoolinterne opvangklas. De resterende 15% heeft geen toegang tot een reboundvoorziening.

Tabel 4.1 Beschikking over interne of externe reboundvoorziening, 2004-2009
(meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008	2007	2006	2004
toegang tot reboundprogramma samenwerkingsverband	*82	80	80	67	42
toegang tot schoolinterne reboundvoorziening	16	19	20	17	16
n	670	784	690	661	381

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2004

Scholen voor praktijkonderwijs (70%) en havo/vwo-scholen (77%) hebben minder vaak de beschikking over een reboundvoorziening, vmbo-scholen juist vaker (90%).

**Tabel 4.2 Beschikking over reboundvoorzieningen naar onderwijstype
(meer antwoorden mogelijk, in procenten, n=670)**

	pro	pro/ vmbo	vmbo- vwo	havo/ vwo	totaal
reboundvoorziening samenwerkingsverband	66	88	82	74	82
schoolinterne reboundvoorziening	10	18	17	13	16
toegang tot reboundvoorziening	70	90	86	77	85

4.2 Collegiale consultatie en ambulante begeleiding

Negen van iedere tien scholen (92%) maken deel uit van een netwerk van coördinatoren van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs voor collegiale consultatie. In 2008 participeerde 89% van de coördinatoren in het netwerk en in 2007 was 79%.

Op een ruime meerderheid van de scholen voor voortgezet onderwijs (93%) verzorgt het REC cluster 4 ambulante begeleiding aan leerlingen met een leerlinggebonden budget. In 2008 verzorgde het speciaal onderwijs op 92% van de scholen ambulante begeleiding, in 2007 was dat bij 86% en in 2004 was dat op 40% van de scholen. Acht van iedere tien scholen (79%) vinden deze begeleiding voldoende (40%) of goed (38%). Een vijfde (21%) heeft er problemen mee: 5% vindt de kwaliteit onvoldoende en 17% matig. In dit oordeel is ten opzichte van 2008 geen verandering opgetreden.

4.3 Relaties van scholen met andere lokale en regionale netwerken

Het ZAT is in termen van een onderwijs- en zorgnetwerk met een deelnamepercentage van 96% in 2009 de meest voorkomende vorm van samenwerking tussen scholen en externe instellingen. Naast het ZAT bestaan er lokale en regionale netwerken die gericht zijn op de zorg of hulpverlening aan jongeren. In het onderzoek is voor enkele netwerken vastgesteld in welke mate scholen daaraan deelnemen. In het bijzonder gaat het om RMC-netwerken, politie- en justitienetwerken en het netwerk Centrum Jeugd en Gezin.

Vier van iedere tien scholen (41%) rapporteert deel te nemen aan een netwerk gericht op de zorg of hulpverlening anders dan het ZAT. In 2008 nam 35% deel aan een van de genoemde netwerken.

Ruim de helft (57%) participeert niet in deze netwerken. Binnen deze groep van non-participanten zien we een groep (19%) die niet weet of dergelijke netwerken bestaan, een groep die wel zou willen deelnemen (24%) en een groep die dat niet wil (15%).

Van alle scholen neemt 28% deel aan het netwerk CJG en 21% aan het RMC-netwerk of netwerk voortijdige schoolverlaten. Aan het preventieve justitienetwerk waaronder het Veiligheidshuis, wordt door 21% van de scholen deelgenomen, aan het Justitienetwerk door 15% van de scholen.

Scholen voor praktijkonderwijs nemen vaker dan gemiddeld deel aan RMC-netwerken (39%) en preventieve justitienetwerken (33%), havo/vwo-scholen juist minder vaak (respectievelijk 16% en 13%).

Tabel 4.3 Deelname aan netwerken naar frequentie, 2008-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)

	2009	2008
netwerk Centrum Jeugd en Gezin	*28	17
RMC-netwerk / voortijdig schoolverlaten	*26	20
preventieve justitienetwerken (Veiligheidshuis)	21	17
Justitienetwerk	15	12
n	670	784

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

4.4 Doorgaande zorglijnen voortgezet onderwijs

In vergelijking met voorgaande jaren meldt in 2009 een hoger percentage scholen dat er afspraken zijn gemaakt over de uitwisseling van informatie met het basis- onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs over leerlingen met gedrags- en opvoedingsproblemen.

Bij de instroom van leerlingen uit het basisonderwijs zijn er op 69% van de scholen hierover met basisscholen afspraken gemaakt. Drie van iedere tien scholen (28%)

heeft dit niet gedaan. Bij de uitstroom naar het mbo heeft de helft van de scholen een regeling getroffen. Dat is 9 procentpunten meer dan het jaar daarvoor.

Tabel 4.5 Afspraken over risico- en zorgleerlingen naar kritisch moment in de schoolloopbaan, 2004-2009 (in procenten)

	bij aansluiting op basisonderwijs				bij overgang naar mbo			
	*2009	2008	2007	2004	*2009	2008	2007	2004
vastgelegde afspraken	69	62	57	48	50	41	33	30
geen vastgelegde afspraken	28	31	36	44	44	49	54	62
onbekend	3	6	7	8	6	10	13	8
n	670	784	690	381	670	784	690	381

(*) significante verschillen ($p < 0.05$) t.o.v. 2004-2008

Een hoger percentage afspraken tussen het voortgezet onderwijs en het mbo komt op twee schooltypen voor, namelijk bij het praktijkonderwijs en vmbo/pro-scholen waar respectievelijk 68% en 58% van de scholen een regeling met het mbo heeft getroffen. Bij de havo/vwo-scholen, wier leerlingen in beperkte mate doorstromen naar het mbo, heeft 21% afspraken gemaakt en bij de brede scholengemeenschappen is dat 46%.

Bij de instroom van leerlingen uit het basisonderwijs in een havo/vwo-school worden beduidend minder vaak (47%) afspraken gemaakt. Bij de andere schooltypen ligt dat percentage op of iets boven het gemiddelde van 69%.

5 Organisatie van de bovenschoolse leerlingenzorg

In de volgende hoofdstukken staan verschillende aspecten van de leerlingenzorg van en in de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs centraal. Daarbij worden de volgende onderwerpen belicht: de minimale standaard van leerlingenzorg op scholen, de ambulante begeleiding door het REC, doorgaande zorglijnen, functies en resultaten van het bovenschoolse ZAT, en tot slot bestuurlijk of ambtelijk overleg en afspraken met gemeenten en provincies.

5.1 Organisatiekader bovenschoolse leerlingenzorg

De meeste samenwerkingsverbanden (91%) werken volgens een vaste werkwijze in het geval scholen voor voortgezet onderwijs problemen van leerlingen zelf niet meer kunnen oplossen of behoefte hebben aan consultatie of ondersteuning. Bij 9% van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet, maar 2% is wel bezig met de ontwikkeling van een dergelijke procedure. In 2008 werkte 86% volgens een vaste procedure.

Nagenoeg alle samenwerkingsverbanden (96%) hebben een zorgplan (81%) of ander beleidsdocument (15%) waarin de inhoud en organisatie van hun leerlingenzorg zijn vastgelegd. Bij 4% van de samenwerkingsverbanden is een dergelijk document (nog) niet aanwezig. Vorig jaar beschikte 94% van de samenwerkingsverbanden over een zorgplan of ander beleidsdocument waarin de inhoud en organisatie van de leerlingenzorg zijn vastgelegd.

5.2 Relatie met speciaal onderwijs

De Regionale Expertisecentra (REC's) in het speciaal onderwijs bieden het reguliere onderwijs ondersteuning in de vorm van preventief ambulante hulp en ambulante begeleiding van leerlingen met een leerlinggebonden budget (rugzakje). Zij bieden voor bepaalde doelgroepen programma's aan zoals Herstart en Op de Rails. In het onderzoek wordt aandacht besteed aan de relatie tussen samenwerkingsverbanden enerzijds en REC clusters 3 en 4 anderzijds.

Voor enkele van bovenbenoemde werkvelden van het speciaal onderwijs is gevraagd in hoeverre er met het REC afspraken over de inzet van het REC zijn gemaakt. Ongeveer driekwart van de samenwerkingsverbanden (78%) heeft afspraken gemaakt over (de toeleiding naar) de programma's Herstart (63%) of Op de Rails (78%) van het REC cluster 4. Tweederde (69%) heeft afspraken gemaakt over de inzet van het REC-4 bij de ambulante begeleiding van rugzakleerlingen, 60% voor de inzet bij preventief ambulante hulp en 65% voor de (toeleiding naar) indicatiestelling voor het speciaal onderwijs. Met het REC-3 zijn ook in 2009 aanmerkelijk minder vaak dan met REC-4 afspraken over deze programma's en begeleiding gemaakt.

Ten opzichte van 2008 kunnen geen significante veranderingen worden genoteerd in het percentage gemaakte afspraken, wel ten opzichte van 2007. We zien dat er vaker met REC cluster 3 afspraken zijn gemaakt. Bij REC cluster 4 is een toename van het percentage afspraken over de indicatiestelling voor het speciaal onderwijs vast te stellen.

Tabel 5.1 Afspraken samenwerkingsverbanden met REC naar expertisevelden, 2007-2009 (in procenten)*

	2009	2008	2007
<i>REC-3</i>			
inzet ambulante begeleiding (rugzak)	**50	47	33
inzet preventief ambulante hulp	**31	26	14
indicatiestelling speciaal onderwijs	**44	30	15
<i>REC-4</i>			
Herstart / Op de Rails	78	86	82
Herstart	63	60	-
Op de Rails	78	84	-
inzet ambulante begeleiding (rugzak)	69	61	54
inzet preventief ambulante hulp	60	59	44
indicatiestelling speciaal onderwijs	**65	59	46
n	68	70	72

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

5.3 Doorgaande zorglijnen met PO en mbo

Scholen en samenwerkingsverbanden maken afspraken met het basisonderwijs of het mbo over de overdracht van informatie over zorg- en risicoleerlingen bij de overgang van leerlingen naar het voortgezet onderwijs en bij de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en mbo. In welke mate dat gebeurt, is onderwerp van deze paragraaf.

Relatie met primair onderwijs

In 84% van de samenwerkingsverbanden zijn er tussen het samenwerkingsverband en basisscholen of WSNS-verband afspraken gemaakt over de overdracht van informatie rond risicoleerlingen als zij het voortgezet onderwijs instromen. Bij de resterende samenwerkingsverbanden bestaan deze afspraken niet. In 2008 had 86% afspraken met het basisonderwijs over de overdracht.

In de helft van de samenwerkingsverbanden (47%) bestaan er afspraken met het basisonderwijs over specifieke begeleidings- of instroomprogramma's voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. In 2008 was dat ook de helft. Van de overige 53% meldt 34% bezig te zijn met de voorbereiding van zulke afspraken en 19% daaraan niet te werken.

Relatie met het middelbaar beroepsonderwijs

Dit jaar meldt voor het eerst een meerderheid van de samenwerkingsverbanden (63%) dat zij met mbo-instellingen in de regio afspraken hebben gemaakt over risico- en zorgleerlingen bij de aansluiting op het voortgezet onderwijs. Ruim een derde (37%) heeft dit niet gedaan maar 24% rapporteert hieraan te werken. In 2008 had 43% afspraken gemaakt met het mbo, in 2007 was dat 28%.

Iets meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (53%) heeft samen met de mbo-partners in de regio speciale onderwijs- en instroomprogramma's voor risicoleerlingen gerealiseerd. Dat was in 2008 nog een minderheid (44%). Een kwart (25%) is nog bezig met de ontwikkeling ervan en 21% doet dit niet.

6 Het bovenschoolse ZAT

Dit hoofdstuk behandelt uiteenlopende aspecten van het bovenschoolse ZAT van het samenwerkingsverband. Het gaat daarbij in het bijzonder om de functies van het ZAT, de deelname van externe instellingen aan het ZAT, en het functioneren en de gepercipieerde resultaten van het bovenschoolse ZAT.

6.1 Bovenschoolse ZAT's in het voortgezet onderwijs

In het bovenschoolse ZAT van het samenwerkingsverband worden veelal meer complexe problemen en de speciale (onderwijs- en ondersteunings)behoefte van leerlingen uit het voortgezet onderwijs besproken en beoordeeld. Vervolgens kan in samenspraak met de deelnemende externe instellingen een aanpak voor deze leerlingen worden geïnitieerd dan wel uitgevoerd.

De helft van de samenwerkingsverbanden (52%) beschikt over een bovenschools ZAT of soortgelijk multidisciplinair zorgoverleg, veelal ook aangeduid met (brede) PCL of bovenschools zorgplatform. Iets minder dan de helft (47%) heeft geen bovenschools ZAT maar 9% geeft aan de oprichting van een bovenschools ZAT voor te bereiden. Een procent blijft het antwoord schuldig.

In 2008 beschikte 44% van de samenwerkingsverbanden over een bovenschools ZAT. In 2006 had 42% een ZAT.

De samenwerkingsverbanden dragen verschillende motieven aan waarom er geen bovenschools ZAT is. De meest genoemde reden is evenals vorig jaar dat de combinatie van de interne leerlingenzorg op scholen en het aanbod van het samenwerkingsverband volstaat. Op afstand wordt gemeld dat alleen de schoolinterne leerlingenzorg volstaat of dat er geen of onvoldoende financiële middelen bij gemeenten of externe instellingen zijn.

Tabel 6.1 Redenen waarom samenwerkingsverband niet over ZAT beschikt, 2008-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2009	2008
combinatie van interne leerlingenzorg en samenwerkingsverband volstaat	56	59
schoolinterne leerlingenzorg toereikend	6	15
geen gemeentelijke financiering	6	8
externe instellingen hebben te weinig mogelijkheden voor participatie	6	8
onvoldoende eigen financiële middelen beschikbaar	3	0
voorbereiding oprichting ZAT kost meer tijd dan verwacht	0	13
andere redenen	50	41
n	32	39

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008

Onder de verzamelnaam “andere redenen” vallen uiteenlopende antwoorden, zoals de anticipatie op de ontwikkeling van CJG en Verwijsindex, dat casussen via de reboundvoorziening lopen, dat de PCL op afroep bij elkaar komt, dat scholen autonoom zijn, dat er met te veel gemeenten moet worden onderhandeld of dat er al een gemeentelijk netwerk opereert voor 12-plussers waarin casussen worden besproken.

6.2 Functies van bovenschoolse ZAT's

Het takenpakket van de bovenschoolse ZAT's ligt de laatste jaren redelijk vast.

Er zijn vier functies die door een ruime meerderheid van de bovenschoolse ZAT's worden uitgevoerd:

- interdisciplinaire probleemanalyse van ingebrachte casussen (89%);
- verwijzing en toeleiding van leerlingen naar externe instellingen (89%);
- advisering en consultatie van schoolfunctionarissen (86%);
- probleemverkenning bij leerlingen en ouders (86%).

Andere functies of taken die in hoge mate door het ZAT worden vervuld, worden door minder dan helft van de samenwerkingsverbanden genoemd.

Tabel 6.2 Functies van het bovenschoolse ZAT, 2007-2009 (in procenten)*

		2009	2008	2007
	enige mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate	(zeer) hoge mate
interdiscipl. probleemanalyse van ingebrachte casussen	11	89	84	76
verwijzing en toeleiding van leerlingen naar ext. instel.	11	89	81	82
advisering/consultatie schoolfunctionarissen	9	86	77	73
probleemverkenning bij leerlingen/ouders	29	**86	61	39
bijdragen aan handelingsplannen voor leerlingen	46	43	42	27
(voorbereiding van) indicatiestelling voor REC	60	40	32	33
afstemming (externe) hulpverlening op onderwijszorg	51	37	42	-
(voorbereiding) indicatiestelling speciale onderwijszorg	40	37	39	-
verrichten van (aanvullend) diagnostisch onderzoek	54	31	45	33
(voorbereiding) indicatiestelling voor bureau jeugdzorg	46	31	42	27
kortdurende begeleiding/hulp leerling/ouders	34	31	36	18
inzicht genereren hulpvragen/ondersteuningsbehoefte	46	29	29	-
afspraken inzet prev. activiteiten ext. instel. op scholen	34	26	19	24
toeleiden/verzorgen eigen prevent. amb. begeleiding	54	17	26	33
deskundigheidsbevordering schoolfunctionarissen	46	14	16	6
n		35	31	33

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008 en percentages "niet/nauwelijks" niet vermeld

(**) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Het aantal leerlingen dat per zitting van het ZAT wordt besproken varieert tussen 2 en 30, gemiddeld 10 leerlingen. Bij de helft van de bovenschoolse ZAT's zijn dat 2 tot 7 leerlingen per zitting.

In het schooljaar 2008/09 hebben 33 samenwerkingsverbanden bij elkaar 3501 leerlingen besproken. Dat zijn er gemiddeld 106 per samenwerkingsverband. De helft heeft er 18 tot 75 besproken, de resterende helft 85 tot 276.

6.3 Samenwerkingsafspraken met externe deelnemers in het bovenschoolse ZAT

In deze paragraaf gaan we na in welke mate externe instellingen op het gebied van gezondheidszorg, leerplicht, welzijn, jeugdzorg, speciaal onderwijs of veiligheid, naast vertegenwoordigers van het samenwerkingsverband deelnemen aan het bovenschoolse ZAT, wat hun deelnamefrequentie in de casusbesprekingen is en in welke mate hun deelname schriftelijk is vastgelegd.

Deelnamegraad en deelnamefrequentie externe instellingen

In de onderstaande tabel is voor de periode 2007-2009 te zien welke instellingen participeren in het bovenschoolse ZAT van het voortgezet onderwijs. Uit de tabel valt af te lezen dat bureau jeugdzorg (86%), het speciaal onderwijs vertegenwoordigd in het REC cluster 4 (86%) en de leerplichtambtenaar (80%) het meest frequent deelnemen aan het bovenschoolse ZAT. Daarnaast kent het schoolmaatschappelijk werk (71%) een hoog deelnamecijfer. Ten opzichte van 2008 zijn er geen significante wijzigingen, wel ten opzichte van 2007 met hogere deelnamecijfers voor REC cluster 4 en het schoolmaatschappelijk werk.

De casusbesprekingen van het ZAT worden naast een medewerker van het samenwerkingsverband het meest frequent bijgewoond door een medewerker van het REC cluster 4 (74% is altijd aanwezig), gevolgd door bureau jeugdzorg en de leerplichtambtenaar die in respectievelijk 69% en 51% van de ZAT-besprekingen altijd aanwezig zijn. Andere partijen nemen minder frequent structureel deel aan het ZAT.

Tabel 6.3 Deelnamegraad en -frequentie externe instellingen aan het bovenschoolse ZAT, 2007-2009 (in procenten)*

	2009			2008	2007
	altijd	op verzoek	deelname	deelname	deelname
REC-4	74	11	**86	81	64
bureau jeugdzorg	69	17	86	90	82
leerplichtambtenaar	51	29	80	87	73
maatschappelijk werk	29	43	**71	68	39
jeugd-ggz	20	37	57	74	36
jeugdgezondheidszorg	29	26	54	55	52
andere jeugdhulpv. instel.	17	37	54	52	36
politie	9	34	43	45	36
MEE	3	40	43	32	24
RMC	14	20	34	45	30
verslavingszorg	3	29	31	26	12
REC-3	9	23	31	23	21
Halt	0	23	23	19	15
medewerker namens CJG	6	17	23	16	15
n			35	31	33

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

Borging deelname aan ZAT van externe functionarissen

In navolging van de ZAT's op scholen is ook voor het bovenschoolse ZAT nagegaan in welke mate de samenwerking met externe partners in het bovenschoolse ZAT is vastgelegd. Dit is gedaan voor zover de respons het toelaat (minimaal 20 samenwerkingsverbanden). De bovenschoolse ZAT's hebben met bureau jeugdzorg (43%) het vaakst afspraken over hun deelname aan het ZAT gemaakt. Voor de andere partijen ligt het percentage schriftelijke afspraken tussen 25% en 39%. Opvallend dit jaar zijn de lagere percentages in vergelijking met voorgaande jaren maar de verschillen zijn niet statistisch significant.

Tabel 6.4 Percentage schriftelijke afspraken over deelname aan ZAT naar externe instellingen, 2007-2009*

	2009	2008	2007	2009
bureau jeugdzorg	43	71	52	(n=30)
leerplichtambtenaar	39	52	50	(n=28)
REC-4	30	52	57	(n=30)
maatschappelijk werk	28	57	-	(n=25)
jeugd-ggz	25	30	-	(n=20)

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$)

(-) aantallen in respons <20

6.4 Beoordeling functioneren van de bovenschoolse ZAT's

De samenwerkingsverbanden beoordelen jaarlijks het functioneren van het bovenschoolse ZAT. Samenwerkingsverbanden is een lijst voorgelegd met zestien uiteenlopende onderwerpen over de uitvoering van het takenpakket en het functioneren van het bovenschoolse ZAT. Per onderwerp kon op een 5-punts-schaal, variërend van zeer slecht tot zeer goed, een oordeel worden gegeven. In de onderstaande tabel zijn de onderwerpen en de resultaten voor de periode 2007-2009 vermeld.

Tabel 6.5 Oordeel over functioneren bovenschools ZAT, 2007-2009 (in procenten)*

	2009		2008	2007	
	(zeer) slecht	gaat wel	(zeer) goed	(zeer) goed	
samenwerking tussen deelnemers	0	3	94	94	91
expertise van deelnemers	0	3	94	87	91
nakomen afspraken	0	9	89	77	70
voorzitterschap	3	6	86	74	73
zorgvuldigheid uitwisseling gegevens van leerlingen	3	9	*86	61	73
duidelijke verslaglegging ZAT-afspraken	0	14	83	68	70
structuur en planmatig verloop van overleg	3	17	77	68	67
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	0	26	71	81	73
kwaliteit van de ZAT-administratie	0	26	71	71	73
helderheid procedures en afspraken	3	23	71	58	67
inbedding in structuur van leerlingenzorg op school	11	26	63	55	42
snelheid van handelen	0	37	63	55	49
randvoorwaarden voor functioneren	6	37	57	48	64
passend maatwerk hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	9	37	**51	48	21
voldoende cap. hulpprogramma's vanuit ZAT ingezet	29	46	26	26	12
inzet prev. programma's van ext. instellingen op scholen	49	34	14	10	12
n			35	31	33

(#) percentages "geen oordeel" niet vermeld

(*)significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2008

(**) significant verschil (p<0.05) t.o.v. 2007

Samenwerkingsverbanden zijn uitermate positief over de dagelijkse gang van zaken in de eigen bovenschoolse ZAT's. Van de 16 onderwerpen worden er 14 door 51% tot 94% van de samenwerkingsverbanden als (zeer) goed beoordeeld.

Twee onderdelen vallen, evenals in 2007 en 2008, in positieve zin op: de samenwerking tussen en de expertise van de deelnemende partners van het ZAT. Beide onderwerpen worden door 94% van de samenwerkingsverbanden als goed tot zeer goed beoordeeld. Vier onderwerpen van het functioneren worden door meer dan 80% als goed tot zeer goed beoordeeld. Het gaat daarbij om: het nakomen van afspraken, het voorzitterschap, de zorgvuldigheid bij uitwisseling van gegevens van leerlingen, en de duidelijkheid van de verslaglegging van ZAT-afspraken.

Ten opzichte van 2008 wordt alleen de zorgvuldigheid die wordt betracht bij het uitwisselen van leerlinggegevens significant positiever beoordeeld (86% tegen 61% in 2008). In vergelijking met 2007 zien we een significante verandering in het oordeel over de kwaliteit van de hulpprogramma's die het ZAT inzet. In 2007 werd de kwaliteit door 21% als (zeer) goed beoordeeld, in 2009 is 51% dat oordeel toegegaan.

De kritiek of zorg van samenwerkingsverbanden spitst zich in 2009, evenals in voorgaande jaren, vooral toe op de inzet van preventieve programma's door externe instellingen op de scholen en op de omvang of capaciteit van de hulpverleningsprogramma's voor leerlingen, ouders en scholen die het ZAT aanbiedt. Het eerste punt wordt door 49% als slecht beoordeeld en het tweede punt door 29%.

Kwaliteitsverbetering van bovenschoolse ZAT's

Samenwerkingsverbanden is gevraagd een rangorde aan te geven in de onderdelen van het functioneren die met voorrang aangepakt moeten worden om de kwaliteit te verbeteren. De resultaten voor 2009 zijn grotendeels een herhaling van die voor 2008, 2007 en 2006. Tweederde van de samenwerkingsverbanden (63%), en dat is een hoger percentage dan voorheen, is van oordeel dat de inzet van preventieve programma's op scholen uitgevoerd door externe instellingen dringend aandacht voor kwaliteitsverbetering behoeft.

Daarnaast meldt de helft (wederom) dat de omvang en de aard of kwaliteit van de programma's die het bovenschoolse ZAT zelf inzet in aanmerking komen voor kwaliteitsverbetering. Op meer afstand worden genoemd: de positie van het bovenschoolse ZAT in de zorgstructuur van de scholen en de snelheid waarmee door het ZAT of de deelnemers aan het ZAT wordt gehandeld.

Tabel 6.6 Rangorde gewenste kwaliteitsverbetering van bovenschoolse ZAT's naar onderdelen van functioneren, 2007-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2009	2008	2007
de inzet van preventieve programma's in scholen door externe instellingen	63	55	42
omvang van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	54	52	42
aard van de hulpprogramma's ingezet vanuit ZAT	51	55	33
inbedding in structuur leerlingenzorg op school	29	29	42
snelheid van handelen	23	32	27
helderheid omtrent procedures en afspraken	17	19	12
randvoorwaarden voor functioneren	17	10	15
kwaliteit van de ZAT-registratie	6	10	9
structuur en planmatig verloop van het casusoverleg	6	7	15
aantal deelnemers in relatie tot effectiviteit	6	3	6
zorgvuldigheid uitwisseling leerlinggegevens (privacy)	3	10	0
nakomen van afspraken	3	3	12
voorzitterschap	3	0	6
kwaliteit van de verslaglegging van het ZAT	0	7	6
expertise van de deelnemers van het ZAT	0	7	0
samenwerking tussen deelnemers van het ZAT	0	3	3
n	35	31	33

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) met 2007 en 2008

6.5 Gepercipieerde resultaten van bovenschoolse ZAT's

De gepercipieerde resultaten die bovenschoolse ZAT behalen zijn op twee manieren gemeten. Ten eerste hebben samenwerkingsverbanden een oordeel gegeven over hun tevredenheid met de mate waarin deelnemende partijen aan het bovenschoolse ZAT hun doelen binnen de kaders van de gemaakte afspraken hebben behaald. Ten tweede is met behulp van een uitgebreide lijst van resultaatgebieden een meer gedetailleerd oordeel over de prestaties van het ZAT gegeven.

In algemene zin meldt 86% dat zij tevreden (63%) tot zeer tevreden (23%) zijn met de mate waarin de deelnemende partijen van het ZAT hun doelen binnen de gemaakte afspraken waarmaken. Veertien procent is ontevreden noch tevreden. In 2008 was 77% tevreden tot zeer tevreden en geen samenwerkingsverband ontevreden. In 2007 bedroegen de cijfers 76% en 3%.

Er zijn zes resultaatgebieden waarop het bovenschoolse ZAT volgens een meerderheid van de samenwerkingsverbanden hoge tot zeer hoge resultaten behaald. Het betreft (in aflopende volgorde):

- een goede probleemtaxatie en diagnostiek (80%);
- de ondersteuning van de rol van de zorgcoördinator op scholen (71%);
- een goede afstemming tussen onderwijszorg en externe hulp (69%);
- een doeltreffende aanpak van problemen (69%);
- het snel mobiliseren van passende begeleiding of hulp (63%);
- een tijdige verwijzing van leerlingen (54%).

Voor de volgende vijf resultaatgebieden ziet minimaal 20% hun bovenschoolse ZAT geen of weinig resultaten behalen:

- de actieve betrokkenheid van ouders van in het ZAT besproken leerlingen (37%);
- goede concentratie van leerkrachten op lesgeven (37%);
- het tijdig signaleren van problemen van leerlingen (31%);
- adequate ondersteuning van leerkrachten en mentoren (29%);
- een snelle indicatie door bureau jeugdzorg (23%).

Tabel 6.7 Behaalde resultaten bovenschoolse ZAT's (totaal = percentages 'enige mate en (zeer) hoge mate'), 2007-2009*

				2009	2008	2007
	geen	enige mate	hoge mate	totaal	hoge mate	hoge mate
goede probleemtaxatie en diagnostiek	0	20	80	100	71	67
ondersteuning rol zorgcoördinator op scholen	6	20	71	91	58	-
goede afstem. onderwijszorg en externe hulp	3	29	69	97	58	58
doeltreffende aanpak van problemen	0	31	69	100	48	55
snel mobiliseren passende begeleiding of hulp	0	37	63	100	55	46
tijdige verwijzing van leerlingen	0	46	54	100	65	49
vermindering voortijdig schoolverlaten	3	46	49	97	58	42
tijdig signaleren problemen van leerlingen	31	23	43	66	36	12
vermindering van zorgwekkend verzuim	3	54	40	94	42	21
snelle indicatie van REC/LGF	14	46	40	86	29	-
adequate ondersteuning docenten	29	34	*34	68	6	12
beter welbevinden leerlingen met problemen	6	51	31	82	19	15
vermindering problematisch gedrag leerlingen	9	60	26	86	19	12
verbeteren leerprestaties probleemleerlingen	14	51	26	77	13	9
snelle indicatie bureau jeugdzorg	23	54	23	77	32	36
actieve betrokkenheid van ouders	37	43	20	63	23	12
goede concentratie leerkrachten op lesgeven	37	40	11	51	7	9
n				35	31	33

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(#) percentages 'geen oordeel' niet vermeld

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007 en 2008

7 Bestuurlijk overleg en afspraken

Het bestuurlijk overleg tussen samenwerkingsverbanden met gemeenten en provincies en de afspraken die daar mogelijk uit voortvloeien is het thema van dit hoofdstuk.

7.1 Overleg met gemeenten

In deze paragraaf staan we stil bij drie onderwerpen die in het overleg tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten mogelijk aan de orde komen. Het betreft het overleg over ZAT's op scholen, het bovenschoolse ZAT van het samenwerkingsverband en andere onderwerpen op het gebied van onderwijs en zorg.

Overleg over ZAT's op scholen

In 2009 voert 63% van de samenwerkingsverbanden en/of de aangesloten schoolbesturen periodiek ambtelijk of bestuurlijk overleg met de gemeente over de inzet van gemeentelijk (en provinciaal) gefinancierde instellingen in de ZAT's van scholen. Bij resterende 37% van de samenwerkingsverbanden gebeurt dat niet, zij het dat 19% aangeeft dit wel te willen doen en voorbereidingen hiervoor treft. In 2007 werd er door 67% van de samenwerkingsverbanden met de gemeenten overleg gevoerd. Bij de samenwerkingsverbanden die met gemeenten overleggen, is het in 60% van de gevallen primair het (schoolbestuurlijk) samenwerkingsverband dat de gesprekken voert. Bij 30% zijn het zowel scholen als samenwerkingsverbanden, bij 9% van de samenwerkingsverbanden primair de schoolbesturen.

Overleg over bovenschools ZAT van samenwerkingsverband

Minder dan de helft van de samenwerkingsverbanden (46%) voert periodiek bestuurlijk of ambtelijk overleg met gemeente(n) over de inzet van externe instellingen in het bovenschoolse ZAT. De resterende helft doet dat niet.

In 2009 rapporteerde 55% dit overleg te voeren, in 2007 was dat 49%.

De gesprekken tussen samenwerkingsverband en gemeente(n) worden in 7 van de 16 samenwerkingsverbanden door de directeur van het samenwerkingsverband gevoerd. Bij respectievelijk 6 en 3 van de 16 samenwerkingsverbanden zijn dat het bestuur en de coördinator van het samenwerkingsverband.

Vijf van de 16 samenwerkingsverbanden (31%) hebben de afspraken over de inzet van externe instellingen in het bovenschoolse ZAT vastgelegd in een document. Tien hebben dat niet gedaan en één weet het niet.

In 2008 had een opmerkelijk hoger percentage (76%) afspraken gemaakt en in 2007 was dat met 33% op het niveau van 2009.

Overleg over onderwijs en zorg

Voor een aantal actuele thema's op het gebied van onderwijs en zorg is nagegaan of deze als gespreksonderwerp tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten op de agenda staan. Circa 80% van de samenwerkingsverbanden geeft aan regelmatig te overleggen met de gemeente over de aanpak van (problematisch) schoolverzuim, de preventie van voortijdig schoolverlaten en de samenwerking tussen ZAT's in het voortgezet onderwijs en de (op te richten) CJG's. Tweederde heeft (ook) de ontwikkelingen op het gebied van passend onderwijs en de doorgaande zorglijnen tussen voortgezet onderwijs enerzijds en primair onderwijs en mbo anderzijds op de agenda staan.

Ten opzichte van 2008 wordt er minder overlegd over de afgestemde indicatiestelling tussen speciaal onderwijs en de jeugdzorg. In vergelijking met twee jaar geleden staat het veiligheidsbeleid op scholen minder vaak op de agenda, de invoering van een meldprotocol kindermishandeling juist vaker.

**Tabel 7.1 Overlegthema's samenwerkingsverbanden en gemeenten, 2007-2009
(in procenten)**

	2009	2008	2007
aanpak (problematisch) schoolverzuim	84	-	-
preventie voortijdig schoolverlaten	81	87	86
samenwerking ZAT's met Centra voor Jeugd en Gezin	79	-	-
passend onderwijs	68	-	-
doorgaande zorglijnen in het onderwijs: overgang PO-VO en VO-MBO	66	54	60
afstemming onderwijs met het veiligheidsbeleid	**43	-	60
aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	43	-	-
invoering meldprotocol vermoedens kindermishandeling in onderwijs	**41	-	25
afgestemde indicatiestelling (speciaal) onderwijs en jeugdzorg	*31	50	42
brede-schoolontwikkeling	12	-	13
n	68	70	72

(-) niet opgenomen in vragenlijst

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2008

(*) significant verschil ($p < 0.05$) t.o.v. 2007

7.2 Overleg met provincie over inzet zorg

Zeven van iedere tien samenwerkingsverbanden (71%) voeren met de provincie (of de stadsregio) overleg over de inzet van bureau jeugdzorg, geïndiceerde jeugdzorg of centrale indicatiestelling. In 2008 gold dat voor 73%.

De cijfers zijn ten opzichte van 2008 nauwelijks veranderd. Meer dan de helft van de samenwerkingsverbanden (56%) voert met de provincie gesprekken over de inzet van bureau jeugdzorg in de ZAT's op scholen. Ruim een derde (37%) praat over de inzet van bureau jeugdzorg in het eigen ZAT of over de werkzaamheden van bureau jeugdzorg bij de reboundvoorziening. De inzet van de geïndiceerde jeugdzorg en de ontwikkeling van centrale, afgestemde indicatiestelling voor speciaal onderwijs, jeugdzorg of AWBZ-zorg staat minder vaak op de agenda.

Tabel 7.2 Overleg van samenwerkingsverband met provincies naar thema's, 2008-2009 (meer antwoorden mogelijk, in procenten)*

	2009	2008
inzet van bureau jeugdzorg in het ZAT op scholen	56	57
inzet van bureau jeugdzorg in het ZAT van het samenwerkingsverband	37	46
inzet van bureau jeugdzorg bij reboundvoorziening	34	46
inzet van geïndiceerde jeugdzorg bij reboundvoorziening	37	40
inzet van geïndiceerde jeugdzorg bij andere programma's voor risicojongeren	28	26
vormgeving centrale indicatiestelling speciaal onderwijs, jeugdzorg, AWBZ-zorg	27	26
n	68	70

(*) geen significante verschillen ($p > 0.05$) t.o.v. 2008

Bijlage Betrouwbaarheidsmarges

Het is gebruikelijk bij enquêteonderzoek betrouwbaarheidsmarges aan te geven. De gehanteerde betrouwbaarheidsmarges in het onderzoek zijn afgeleid uit de onderstaande tabel. De afwijkingsmarges gelden voor een normale verdeling en een betrouwbaarheid van 95%.

Hoe laat deze tabel zich lezen? Bij een totaal van 400 respondenten van wie 25% ja zegt op de vraag “Bent u het hiermee eens?” ligt dit percentage in 95% van de gevallen in werkelijkheid tussen 20,6% en 29,4% (zie grijsgekleurde cel in tabel). Hoe groter de steekproef, hoe kleiner de marges. Genoemde marges gelden bij benadering.

Tabel A 95%-Betrouwbaarheidsmarges bij gegeven absoluut aantal en percentage

subtotaal in tabel	percentage in tabel			
	5% ja 95% nee	10% ja 90% nee	25% ja 75% nee	50% ja 50% nee
100	4,9	6,4	8,9	10,2
200	3,3	4,4	6,2	7,2
300	2,6	3,6	5,0	5,8
400	2,3	3,1	4,4	5,0
600	1,9	2,5	3,5	4,1
700	1,7	2,4	3,3	3,8
800	1,5	2,1	3,0	3,5

Het Nederlands Jeugdinstituut: hét expertisecentrum over jeugd en opvoeding

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei-problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Kijk voor de meest actuele informatie op www.nji.nl of stel u vraag via info@nji.nl